

SJEĆANJA

Neve Rošić

Ljubaznošću gospođe Neve Rošić, hrvatske dramske glumice i profesorice glume na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu, dobili smo privatna pisma koja ona kao studentica glume piše svojim roditeljima u Rijeku u razdoblju od 1953. do 1958. godine.

Pitak epistolarni oblik teksta iznosi Nevinu mladenačku intimu, ali također daje niz viđenja i podataka o zanimljivim ljudima, pojavama i događajima tog vremena gledano kroz prizmu studentice glume koja dolazi iz obitelji kojoj teme kazališta, kulture, etike nisu bile rijetkost.

Naime, Nevin otac dr. Đuro Rošić bio je pravnik i sudac, ali i zaljubljenik u kazalište. Ta ljubav emanirala se kroz volonterstvo u sušačkom kazalištu, studiranje glume u Državnoj glumačkoj školi u Zagrebu, a bila je kruna predanosti tom "hobiju" funkcija prvog poratnog intendanta riječkog kazališta te stotine kazališnih kritika, eseja, zapisa i polemika koji su prikupljeni u knjizi *Iz gledališta*, riječki kazališni zapisi čiji je nakladnik Riječko književno i naučno društvo, Rijeka, 1980. Zahvaljujući njemu, Neva je "oduvijek živjela u kazalištu i za kazalište".

Nije stoga čudno što je Neva poželjela biti glumica i svoje je sanje počela pretvarati u stvarnost položivši prijamni ispit na Akademiji za kazališnu umjetnost 1953. godine Krležinom Laurom. Njezina umjetnička biografija počinje već na Akademiji, što je vidljivo iz njenih pisama a ispisuju je uloge poput Goetheove Ifigenije u *Ifigeniji na Tauridi* (1956.), Budakove Marije u *Svjetoniku* (1956.), Goodrich-Hacketove Margot Frank u *Dnevniku Ane Frank*

(1957.), Matkovićeve Nine u *Vašaru snova* (1958.), Držičeve Tirene u *Tireni* (1959.), Ivančeve Done Elvire u *Odmoru za umorne jahače* (1961.), Goldonijeve Rosaure u *Lukavoj udovici* (1962.), Ibsenove Reginu u *Sablastima* (1963.), Vojnovičeve Lidije u *Natraci* (1965.), Krležine Laure u *U agoniji* (1969.), Shakespeareove Lady Macbeth u *Macbethu* (1970.), Krležinih Klare i Livije-Klare u *Ledi i Areteju* (1972.), Čehovljeve Arkadine u *Galebu* (1976.), Bondove Xenie u *Ljetu* (1982.)...

Mogli bismo tako u nedogled nabrajati sve njezine značajne i maestralno odigrane uloge koje je ostvarila kao članica **Zagrebačkog dramskog kazališta** (do 1968.) i zatim **Hrvatskog narodnog kazališta** kojem je ostala vjerna do umirovljenja.

Osim na daskama matičnog kazališta, Neva je stalni gost Dubrovačkih ljetnih igara, Teatra ITD, Hrvatskog narodnog kazališta Ivana pl. Zajca u Rijeci, Teatra u gostima, Narodnog kazališta u Varaždinu, Male scene te niza samostalnih kazališnih projekata.

Okušala se i u kazališnoj režiji postavivši na scenu HNK-a u Zagrebu dramu Lade Kaštelan *Giga i njezini* (1997.), a pojavljuje se i kao umjetnička suradnica u Vojnovičevoj *Dubrovačkoj trilogiji* u režiji Joška Juvančića na Dubrovačkom ljetnom festivalu, 1999. godine.

Dobitnica je mnogih kazališnih nagrada i priznanja kao što su Sterijina nagrada (1958. i 1986.), zatim Nagrada grada Zagreba (1963. i 1985.), Zvona Lotrščaka (1970.), Prvomajska nagrada UDUH-a (1982.), Nagrada "Dubravko Dujšin" (1985.), Zlatni vijenac na MES-u u Sarajevu (1985.), Nagrada

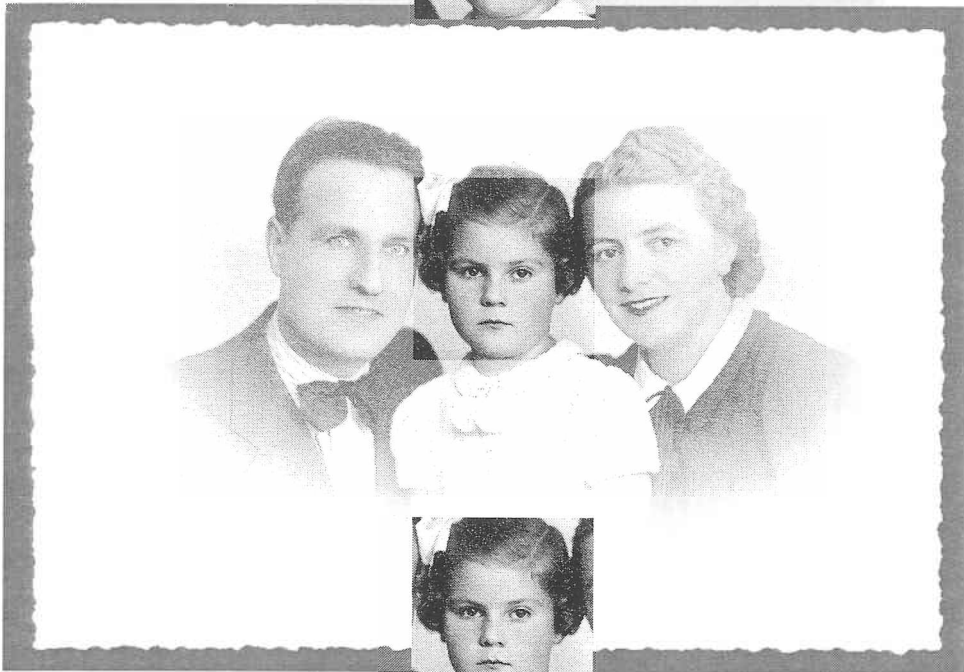
“Vladimir Nazor” (1986.), Marulovi dani (1991.), Zlatni smijeh na Danima satire (1992.), nagrada za najbolju žensku ulogu na Festivalu glumca (1995.) te još niza priznanja kao što su Povelja za izuzetne zasluge i doprinos u razvitku i promicanju Dubrovačkog ljetnog festivala (1994.), Nagrada za umjetnički doprinos ukupnom identitetu Teatra ITD (1995.), a odlikovana je i Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića (1999.).

Ovom podugačkom popisu koji ne pretendira na cjelovitost nije potreban komentar. On govori sam za sebe o bogatoj i uspješnoj karijeri jedne od istinskih i posvećenih umjetnica hrvatskoga glumišta.

Danas je njena energija, znanje i iskustvo glumačkog poslanja usredotočeno na pedagoški rad s budućim glumcima na Akademiji dramske umjetnosti, gdje njeguje majstorstvo glumačkog zanata sa svojim studentima, koji često trebaju njene dragocjene savjete i kada “zagaze” u profesionalne vode kazališne umjetnosti.

Isto tako, nadamo se i želimo da hrvatsko glumište doživi još mnoge visokoestetizirane umjetničke kreacije njene bogate glumačke osobnosti i umijeća.

Privedila: Željka Turčinović

Iz pisama roditeljima (1953. - 1958.)

Neva Rošić

1953. godina

7. listopada

Poslijepodne smo imali glumu s **Lastom**¹. Učili smo disanje.

Danas imamo: 8-10 Dikciju i recitaciju (**Turić**²), 12-14 Svjetsku književnost i 16-18 Glumu.

Raspored kao stvoren da se sprčka vrijeme. Ovih dana nas Akademija³ vodi specijalistu za uho, grlo i nos...

10. listopada

Skoro cijele dane sam na Akademiji, oni lete, a ja to i ne primjećujem. Jučer smo imali Svjetsku književnost (**Kombol**⁴). Naše godište ima sreću što upravo ove godine započinje ciklus predavanja od samog početka. Ova predavanja slušaju sva godišta zajedno. **Kombol** nam je dao lektiru za I. semestar. (Homer: *Ilijada i Odiseja*; *Primjeri iz grčke i rimske književnosti*; Đurić: *Historija helenske književnosti*; Eshil: *Prometej, Orestija*; Sofoklo: *Kralj Edip, Antigona, Elektra*; Euripid: *Ifigenija u Aulidi, Medeja, Hipolit*; Aristofan: *Žabe, Ptice, Oblaci*).

Dosta toga imamo mi doma, pa vas molim da mi naznačene knjige što prije pošaljete da ne zaostanem.

Glumu radimo s **Lastom**. Dosta nas namučić. Kadar je četiri stiha raditi cijeli sat.

S menzom tako-tako. Ne može se reći da je loša, ali taj zagrebački način kuhanja nije ukusan. Prekjucher smo npr. imali juhu od zelenja (zelenju, osim merlina ni traga) i pun pjat čušpajza od bijelog fažola (amerikanskog) napravljenog na jušno. Mogli su barem komadić nečega staviti u fažol...

U kazalištu sam bila samo jedanput i to na *Faustu*. Predstava je vrlo lijepa, a naročito je lijepa i duhovita inscenacija (**Tompa**⁵).

Ne znam kako je na Rijeci, ali u Zagrebu je zadnja dva dana više nego uzbudljivo. Čim se preksinoć doz-

nalo za Trst, nastala je strka po gradu. Ljudi su išli u grupama do talijanske, američke, engleske i francuske ambasade i porazbijali sve do čega su došli; telefoni su letjeli kroz prozore, zastori su gorjeli, vanjski zidovi su jako oštećeni od kamenja... Demonstracije traju već dva dana. Čak kazališta nisu radila. Milicija je blokirala sve ulice koje vode do ambasada i konjicom rastjeruje ljude. Cijeli grad kao da je nabijen električnom...

... Čini mi se da me vaše misli svuda prate, pa mi osjećaj samoće nije tako težak. I ja se vas često s ljubavlju sjetim. Pišite mi o riječkom teatru. Htjela bih da ne izgubim sasvim kontakt.

13. listopada

Tata je u pismu spomenuo da bih mogla nešto napisati o gostovanju Francuza. Tom sam se mislju i ja bavila još prije njihova dolaska. Nakon predstave zaključila sam da ne pišem ništa. A evo zašto: očekivala sam mnogo, a vidjela malo. Pisati o predstavama, a da to ne kažem, ne bih mogla. Budući da je većina publike oduševljena (ima tu i snobizam svoje prste), mislim da bi takav moj stav djelovao pretenciozno.

U dvije riječi, što mi se ne sviđa kod Francuza: sve je samo poza, a srcu ni traga. Lijepo je gledati njihovu igru rukama, štapovima, šeširima, glasom, krasnim kostimima itd... no, sve to izgleda previše manekenski, a da bi moglo ponijeti slavensku dušu. Ruski teatar mi je blizak, osjećam ga, može oduševiti, a Francuzima mogu jedino zavidjeti na vještini.

14. listopada

U Zagrebu se svaki čas čuje da su nekoga pozvali. (Mobilizacije u vezi s tršćanskom krizom!?) Jutros je došao mladi režiser **Radojević**⁶, koji je inače s nama radio, oprostiti se jer je dobio poziv. Pozivaju i studente, čak ako su pred ispitima. Ne može se dobiti odgoda.

Na **AKU**⁷ ide sve u najboljem redu. Imali smo neki

¹ Sven Lasta, glumac

² Mila Turić, profesorica na AKU

³ Akademija dramske umjetnosti u Zagrebu.

⁴ Mihovil Kombol, povjesničar književnosti

⁵ Kamilo Tompa, scenograf

⁶ Dino Radojević

⁷ Akademija kazališne umjetnosti

dan Engleski. Izgleda da ćemo dosta naučiti. Profesorica je mlada i zgodna.

17. listopada

Kombol je divan čovjek. Čovjek bi ga slušao dan i noć. Izgleda da u klasiци i sam uživa, pa su mu predavanja još interesantnija nego obično (vele stariji studenti). Danas nam je predavao **Škavić**⁸ (Jugoslavenske književnosti). Cijela dva sata nam je govorio o kulturi i o njenom osnovnom principu: poštivanju čovjekovog dostojanstva. Čitao je s tim u vezi jedno krasno pismo Čehova svome bratu. Najviše nas za sada gnjavi **Klaić**⁹ (Hrvatski jezik). Nije osobit predavač, a predmet je (bar za sada) suhoparan. Najkomičniji je **Krameršek**¹⁰ (Gimnastika). Htio bi silom od gimnastike stvoriti veliku nauku. Dok predaje, pravi facu *a la Child Harold*. Za djevojke prve godine predviđena je gimnastika uz glazbu, ritmika i floret (hurraaa!).

Lasta nam je rekao da će na ispitu I. semestra svatko recitirati jedan pasus iz Homera, a izradit ćemo i jednu scenu iz nekoga romana, vjerojatno iz *Kome zvono zvoni*.

24. listopada

... Neki dan smo dali **Batušiću**¹¹ indekse na potpis. Kad je vidio moje ime, pitao je za tatu i rekao da ga je posljednji put vidio 45. godine i neka ga puno pozdravim. Ja sam samo kimala glavom, jer on jako slabo čuje.

Tako se isto neki dan raznježio **Krameršek** pričajući o lijepim danima prije 30 godina. Kaže da će se javiti tati...

Bila sam nekoliko puta u **Komediji**¹². **Midžor**¹³ me lijepo primio...

26., 27. i 28. ovog mjeseca gostuju Francuzi... Pisat ću vam o njima...

8. studenoga

... Idem večeras na premijeru *Poziva u dvorac*¹⁴ u **Veliko kazalište**¹⁵. Inače je sve po starom. **Gavella**¹⁶ se vratio iz Beča, pa očekujemo ovih dana njegovu vizitu. Treba se na to pripremiti. Ove zadnje dane je ludnica na Akademiji, jer je starijim godinama zadnji rok za polaganje ispita, pa se ne zna hvataju li profesori studente ili studenti profesore...

14. studenoga

Prof. **Turić** ponavlja da ćemo ići što prije specijalistu za uho, grlo, nos, jer svi imamo stalne smetnje u grlu, a o šljajmu da se i ne govori. Moramo što manje govoriti

i po mogućnosti ne kašljati.

Zoran¹⁷ nam više ne predaje, jer je taj predmet¹⁸ tiho ukinut gotovo na svim fakultetima. Zoran kaže da njega nisu ni o čemu obavijestili, a mi smo doznali da je predmet ukinut. Mislim da su pametno učinili.

Ovih se dana spremaju podijeliti kazne zbog nedolaženja na predavanja. S rektorom smo imali konflikt, jer su skoro svi bili na generalnoj probi u Velikom kazalištu umjesto na predavanju. Točno je da to nije red, ali je istina i to da nam je uskraćeno gledanje predstava, jer "možemo gledati generalke". Ja sam slučajno bila na predavanju, a ne u teatru.

Na Akcentologiji sam, osim jedne Makedonke, najteži slučaj. Međutim, prof. **Klaić** je zadovoljan mojim napretkom i proriče mi najbolje. Najviše me kolju dužine...

Danas sam kupila Benešičev rječnik (400 din).

23. studenoga

U subotu je prof. **Turić** odvela petero nas s Akademije na Šalatu dr. Podvincu (muž pjevačice¹⁹). On nas je temeljito pregledao i rekao nam što bi tko morao napraviti... Meni je rekao da ne vadim ni grandule ni polipe. Ja ću, doduše, imati češće angine i glavobolje, ali da to meni kao glumici ne može škoditi, dok bi mi kakva operacija mogla promijeniti ili pokvariti glas. Za obavljanje tog poziva sam, veli, potpuno u redu, a to je ipak najvažnije... U Zagrebu se priča da **Matačić**²⁰ dolazi gore²¹. Pretpostavlja se da će **Afrić**²² biti direktor Drame...

⁸ Josip Škavić, profesor književnosti

⁹ Bratoljub Klaić, jezikoslovac

¹⁰ Josip Krameršek, glumac, plesač i učitelj vještina

¹¹ Slavko Batušić, teatrolog

¹² Gradsko kazalište Komedija u Zagrebu

¹³ Slavko Midžor, glumac i redatelj

¹⁴ Jean Anouilh

¹⁵ Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu

¹⁶ Dr. Branko Gavella, redatelj i teatrolog

¹⁷ Zoran Palčok, profesor marksizma

¹⁸ Osnove marksizma, lenjinizma

¹⁹ Marija Podvinec, operna pjevačica

²⁰ Lovro pl. Matačić, dirigent

²¹ Zagreb

²² Vjeko Afrić, glumac i redatelj

2. prosinca

... Danas sam snimala na Radiostanici. Igrala sam jednu Istrijanku. Bili su vrlo zadovoljni. Govorili su da imam rijetko "pozitivan" glas?!

6. prosinca

Na Glumi još ništa ne radim, samo mi je dodijeljena uloga. Kod podjele uloga bilo je pravo klanje. **Lasta** mi je najprije dodijelio Grušenjku iz *Braće Karamazovih*, ali je jedna kolegica zbog toga digla groznu dreku, pa je onda njoj dao Grušenjku, a meni Katjušu Maslovu. Naravski, jednu scenu. Nije mi nimalo krivo, upravo obrnuto, ali je interesantna činjenica da smo već zaraženi kazališnim bolestima. Malo prerano!

Jutros je u kazalištu bila akademija posvećena **Miroslavu Krleži**. O njegovom su radu govorili **Barac**²³ i **Gavella**. Stari je bio originalan. Tak je frflal i vrtil se da se čovjeku smilio. Držao se kao da želi reći: "A kaj me gnjavite!". Uza sve to bio je odličan. Odlomke iz Krležinih djela recitirali su i čitali **Župan**²⁴, **Kraljeva**²⁵, **Kutijaro**²⁶, **Grković**²⁷, **Šembera**²⁸, **Strozzi**²⁹ i **Dijaković**³⁰. Nisu mi se sviđali Dijaković i Kutijaro, koji ne izgovaraju dobro glasove s i z, a to jako smeta. Dame su u dugim toaletama izgledale vrlo svečano. Isto jutro je otvorena izložba. Ima nekoliko fotografija iz riječkih predstava Krležinih djela. Lijepo figuriraju **Deželiceve**³¹ skice za *Ledu*.

Razgovarala sam neki dan sa **Šemberom**. Puno pozdravlja tatu. Kad se konstatiralo da sam njegova kći, rekao je onako po svome: "A zakaj to niste odmah rekli?"

14. prosinca

... Imamo puno posla na Akademiji. Na Radiostanici sam snimila još dvije emisije. Jedna je bila o **S. S. Kranjčeviću**, a izvela sam je s **Krčom**³². Uspjeh je potpun. Sad mi samo šalju ugovore za emisije. Danas sam dobila tekst iz Homera (30 jezivih stihova) za ispit iz dikcije. Direktor Drame u HNK postaje **Grković**. **Gavelli** je mama umrla. Sutra je sprovod...

18. prosinca

Imam puno posla. Na Glumi stalno radim onu svoju scenu. Teška je i opasna jer je jako "teatralna". Ako je dobro odigram, može biti jako efektna, ali se u protivnom i diletantizam može jako ispoljiti. Vidjet ćemo.

Neki dan je **Gavella** bio na Dikciji. Govorili smo Homera. Stari je bio zadovoljan sa mnom.

1954. godina

11. siječnja

Kod mene je sve po starom. Drva sam odlučila ne uzimati, jer bih ih dobila najranije za mjesec dana, a osim toga bez prijevoza i ostalog koštaju skoro 3.000 din. Nemam toliko novaca, a i ne isplati se.

Profesori nam kažu da će naša Akademija imati ferije u martu, a tada naravski i ispitate. To mi se baš i ne sviđa, jer će se do onda nagomilati i previše gradiva, a vjerojatno će i II. semestar trajati mjesec dana dulje. Skočila bih do marta koji dan kući, ali ne znam kako da opravdam, a potrošit ću i sve objave. Promislit ću...

18. siječnja

Što se tiče mojih ispita, stvar stoji ovako: od 20. do 28. 2. su ispiti iz Glume za sve godine. Od 15. do 31. 3. su ispitni rokovi, a ferije su od 1. do 31. 3. Ovako piše na oglasnoj ploči, ali će se ispiti polagati kroz cijeli mart, tako da za sada ništa ne znam kada ću kući.

Naši kolege opet sutra daju *Robinju*³³. Predstava je dosta dobra, ali šteta uložene muke i truda. Jezik je vrlo težak, malo se može razumjeti, a čitava je stvar bez svake dinamike - samo beskrajni monolozi. O glumcima je teško što reći, jer osim **Lonze**³⁴ i **Nade Subotić**, drugi gotovo i nemaju teksta, a oni su ionako priznati kao izvanredni deklamatori stihova. Sami glumci kažu da u Velikom kazalištu nema glumca koji bi mogao izgovoriti stihove kao Lonza. Sad će ova grupa, koja je radila *Robinju* raditi neke scene iz *Hamleta*, s **Gavellom** jasno.

Sa mnom je sve po starom. Radim još uvijek onu scenu i ide nešto bolje. Neki dan se zaletio **Gavella** na probu, gledao je sve scene, ali nije dao nikakvih komentara, jedino je nekima rekao da ih "ne razme".

²³ Antun Barac, povjesničar književnosti

²⁴ Mira Župan, glumica

²⁵ Božena Kraljeva, glumica

²⁶ Emil Kutijaro, glumac

²⁷ Mato Grković, glumac

²⁸ Borivoj Šembera, glumac

²⁹ Tito Strozzi, glumac, dramski pisac i redatelj

³⁰ Jurica Dijaković, glumac

³¹ Berislav Deželić, scenograf

³² Drago Krća, glumac

³³ Hanibal Lucić: *Robinja*

³⁴ Tonko Lonza, glumac

Jučer nam je **Radojević** rekao (predaje nam Glumu uz **Lastu**) da ćemo i Homera aranžirati. Svatko će imati neki svoj položaj, pa kad dođe na njega red, govorit će hodajući do sredine podijuma. Mislim da bi to moglo biti zgodno.

30. siječnja

Sa mnom je sve u redu. Mnogo radimo za ispit Glume. Sad smo počeli raditi liriku. Svaki će na ispitu recitirati jednu pjesmu. Ja sam dobila Krležin *Nokturno u samotnoj sobi*. Scena mi ide razmjerno dobro, bar tako misli **Radojević**.

Za mamu jedna radosna vijest; naši lingvisti su na svom posljednjem sastanku zaključili da se ukidaju sva pravila o rastavljanju riječi na slogove. Piše se koliko stane u red. Sad tata neće imati zašto da brunda kad mama pogriješi pišući na mašini...

15. veljače

Ispit iz Glume imam prekosutra ujutro. Držite mi fige. Svi imamo strašnu tremu. Tješi me da po mišljenju kompetentnih odskačem kvalitetom glasa, a to ne može zatajiti. Ove posljednje dane dolazili su iz drugih godina slušati naše probe. Vele da mi je recitacija naročito dobra. **Lasta** mi je čestitao... Situacija s ispitom se promijenila. Glumu polazem u nedjelju u 10 sati. Krivo mi je da se stvar zateže.

Ovih je dana bila premijera *Mletačkog trgovca*. Dosta dobra predstava.

Snijeg se pomalo topi. Nadajmo se da ga više neće biti.

22. veljače

... Jučer smo imali ispit iz Glume i Dikcije. Prošlo je sve dobro. Na Glumi su pale dvije djevojke. Sad nas je manje.

Imala sam peh; prije nekoliko dana dobila sam anginu uz visoku temperaturu i stalno sam ležala. Premišljavala sam se da li da idem na ispit ili ne, ali sad mi je drago da sam se odlučila...

26. ožujka

... Na Akademiji je sve u redu. Sutra polazem Svjetsku književnost, u ponedjeljak Engleski, a u srijedu Svjetsko kazalište. Za ostalo još ne znam. Štrebam k'o divlja. Srećom su krasni dani pa je vrlo ugodno učiti u parku...

27. ožujka

Ispit je sretno prošao, pa sam odahnula. **Kombol** je bio jako zadovoljan našim odgovaranjem. Stvarno nismo bili loši.

Tek što sam došla kući, treba se prihvatiti drugog predmeta. Ovaj će mi tjedan biti jezovit... jedan ispit za drugim. Ne znam još koji ću dan polagati Akcentologiju i Povijest muzike. Vjerojatno u subotu. Od Jugoslavenske književnosti svi smo kompletno odustali i pustili je za ljetu. Stariji kolege vele da se pro-

Brucoši - Pavle, Neva, Ceco; Zagreb, 1954.

esor na ljetnom semestru nikada ne obazire na to jesi li već polagao, već pita čitavo građivo. Pa kad je tako, stvarno se ne isplati.

Položila sam i Engleski. Sve je dobro prošlo. Dramsko³⁵ se sprema oko prvog maja na gostovanje na Rijeku. Imat ćete lijepe predstave.

Škavić je postao ministar prosvjete. Vjerojatno će nam za rektora doći **Ivanišević**³⁶.

7. travnja

Položila sam i onaj treći ispit. **Batušić** se raspitivao za tatu, gdje je i što radi.

Ovih ću dana polagati još Akcentologiju (**Klaiću** se ne žuri), a u četvrtak Povijest muzike. Na Glumi još zapravo ništa ne radimo. Naša će godina vježbati scene

³⁵ Zagrebačko dramsko kazalište (današnje Dramsko kazalište "Gavella")

³⁶ Drago Ivanišević, dramski pisac i pjesnik

iz *Shakespearea*, a četvrta, između ostalog, *Žrtvu na grobu* (nastavak *Agamemnona*). Ne znam kako ni zašto su došli na ideju da ja igram zborovođu (u *Agamemnonu* je to bio Lasta). Uloga je ogromna i vrlo važna. Ne mičem se s bine. Zbor će sačinjavati ženske s I. i II. godine. Izgleda da će se davati i kao predstava za općinstvo (u kostimu). Režira **Gavella**, a asistira **Škiljan**³⁷. Podjela je: Orest - **Lonza**, Elektra - **Vesna Starčević**, Klitemnestra - **Nada Subotić**, Egist - **Emil Glad**. Svi su u Dramskom kazalištu.

S mojom ću godinom izgleda izgubiti vezu. **Lasta** je htio da imam i jedan monolog iz *Shakespearea* (monolog zato da nisam vezana za probe). Vidjet ćemo još. Predstoji mi mučan posao. Komentare koji su nastali povodom mog "prelaska" u IV. godinu ne treba ni spominjati.

Gledala sam *Strašnu sreću* od **Šinka**³⁸. Djelo: mnogo lošeg, malo dobrog. Izvedba: puno teatralnosti uz neki dobar detalj. **Kraljeva**, začudo, loša. **Fruk**³⁹ se stalno uspinje.

14. travnja

... Večeras idem na brucošijadu arhitekata. Bit će tamo Giti, Mića Medanić, Tamara Dular...

Jutros sam gledala generalku *Lepeza lady Windermire*⁴⁰. Osrednja predstava. Jedino su natprosječni kostimi...⁴¹

Na Akademiji već radimo punom parom.

20. travnja

... Namjeravala sam doputovati kući... No, nažalost... Tu je Predvojnička. U zadnje su vrijeme previše sekantni, a da bih se usudila samo tako izostati. Inače, bila je zgodna prilika, jer su moji partneri iz ZDK-a⁴² na gostovanju. Vraćaju se 2. V..... ali će **Škiljan** doći ranije, pa ću s njim imati par proba. Da radim s mojom godinom, 2-3 probe mi ne bi bile važne, ali ovako... Za dva mjeseca trebala bi ići predstava. **Gavella** još nije s nama radio. Prva je proba izgledala tako da smo s **Klaićem** pročitali čitav komad i neke stvari ispravljali. Iza toga mi je **Klaić** dao svoj tekst, koji je sav akcentuiran, pa sam si prepisivala akcente. Na drugoj probi smo već izrađivali neke scene. Svi su, osim mene, već igrali klasiku (*Agamemnon*, *Lisistrata*, *Ifigenija*), pa nije bilo potrebno da se o tome govori. Već

su na prvoj probi svi "glumili". Jasno, glavna je atrakcija bila kako ću se ja u svemu tome snaći. Nisam imala tremu, ali sam bila jako nervozna. **Lasta** mi kaže da mogu biti sigurna u uspjeh, jer se o meni pohvalno izražavaju čak i studentice sa IV. godine.

15. svibnja

... položila sam i Jugoslavensku književnost, tako da sam sada s ispitima na miru. Na probama zasad sve u redu: ide mi, ali polako. Ogroman je to materijal i zahtijeva bravuroznu tehniku govorenja stihova. Najteže mi je savladati duge dahove, a sjedecki je pogotovo teško...

23. svibnja

Počeli su svi ludovati, kako to već izgleda pri koncu semestra. Režiseri se više ne osvrću na naše eventualne indispozicije, svi se tekstovi već moraju dobro znati, a ono blaženo "sutra će možda biti bolje, pustimo to danas" više ne pali. Svi su nervozni, svi se svađaju, nitko nema ni za što vremena. Baš pravi teatar.

Jutros je bio **Gavella** na Dikciji. Napravio je buru. Sve je obratno govorio nego dosad. Tko mu je prije kriještao, danas je imao divan organ, a tko mu je prije bio dobar "od toga nikad niš ne bu"! Uspio je napraviti divnu paniku.

Ne znam kakve su službene kritike one grupe⁴³ iz Pariza, ali neslužbene, a stručne, vrlo su loše. Nisu nimalo bolji od bilo kojeg našeg provincijskog teatra. Oprema je više nego skromna, a često i kriva (Ciganke su blondine s turbanima od svile na glavi, s baletnim papučicama, grčki vojnici iz V. st. pr. n. e. u trikoima i čizmama, dok je Edip bez trikoa...). Režija je - neingenziozna. Cocteau je bio, u cjelini, nešto bolji. Tehnika glume je kod nekih sasvim dobra, ali o svemu drugome bolje ne govoriti... Konzervatorij⁴⁴, koji je gostovao prošle jeseni, bio je kudikamo bolji i solidniji.

³⁷ Mladen Škiljan, redatelj

³⁸ Ervin Šinko, dramski pisac

³⁹ Franjo Fruk, glumac

⁴⁰ Oscar Wilde

⁴¹ Vanda Pavelić Weinert, kostimografinja

⁴² Zagrebačko dramsko kazalište

⁴³ Pariška dramska skupina Jeana Darcantea

⁴⁴ Conservatoire d'Art Dramatique

Lucić, *Robinja*, Dubrovačke ljetne igre 1954.

Nestručne su kritike uglavnom ovakve:

Dame: Pogleč ga kak je cukreni!

Muškarci: Žene su im pune seksa, a naše...

Večeras idem gledati naš film *Koncert*. Čujem da nije uspio, ali potrošile su se gadne pare i napravila tolika reklama.

31. svibnja

Neki dan sam položila Predvojničku obuku (taj strah i trepet!), pa sam barem s time na miru. Možda mi idući tjedan uspije položiti Engleski. Našemu se rektoru dogodila nesreća: paralizirane su mu noge. Izgleda da će se izliječiti brzo i bez posljedica. Naravno, ovoga momenta neće držati predavanja i ne znam kako će biti s ispitima... **Škiljan** je već deset dana bolestan, tako smo radili Eshila s **Radojevićem**. Osim poslijepodnevni proba, stalno nam još dodavaju i večernje. Zbor je

počeo dosta kasno raditi, pa to sada treba nadoknaditi.

Ovoga tjedna gostuje J.D.P.⁴⁵ Daju *Romea i Juliju* i *Na dnu*. Jako me interesiraju njihove predstave. Priča se da *Romeo* nije uspjela predstava.

U ZDK-u spremaju Budakovu *Mečavu* i Lorcinu *Krvavu svadbu*. Budaka režira Stari i jako se zagrijao. Komedija je ovih dana izvela **Maricu** (ex *Groficu Maricu*). Kažu da **Šembera** prilično pretjeruje, pa da je čak i neukusan. Gledala sam film *Koncert*. Jako je loš, diletantski. Gluma je ispod kritike (iznimke su **Beck**⁴⁶ i **Skrinjar**⁴⁷), a sinkronizacija je totalno neuspjela, pa se ništa ne razumije.

⁴⁵ Jugoslovensko dramsko pozorište

⁴⁶ Viktor Beck, glumac

⁴⁷ Nada Skrinjar, glumica

3. lipnja

Drago mi je da se spremate doći. Dolazite baš u pravo vrijeme. Ispiti Glume su od 20-og nadalje. Eshil će biti 29. ili 30. VI. Produkcija neće biti javna, nego u našoj dvorani, ali u kostimu i maski. Sad već pristojno izgleda i **Škiljan** je zadovoljan. Predavanja još uglavnom traju. Polagala sam jučer Engleski, a u srijedu ću Akcentologiju... **Škaviću** je jako zlo.

7. lipnja

Gledala sam *Romea i Juliju* s **Irenom Kolesar**. Predstava ostavlja odličan dojam, iako su scene ponešto neujednačene. Romeo im je divan. Pravi Romeo.

Gostovanje u Londonu, 1956

Inscenacija prekrasna, premda nimalo raskošna: minimum kulisa i mnogo tila i posebnog osvjetljenja. Prijevod je strašan, pun srpskih provincijalizama, no to je posebna priča.

17. rujna

Danas sam bila u Dramskom. Sala još nije gotova, no nadaju se da će biti do 1. X. I ovako, makar nedovršena, lijepo izgleda. Zbor u *Žrtvi* neće biti naše akademičarke nego glumice iz teatra. Već su počele raditi. Mislim da znate da ja ostajem zborovođa. Navodno ćemo ove godine raditi na Akademiji Goetheovu *Ifigeniju* sa **Spaićem**⁴⁸. Ja bih trebala biti *Ifigenija*. No, to naravski još nije sigurno.

3. listopada

Dramsko, kao što znate još nije počelo raditi. Stalno nešto zapinje s uređenjem zgrade. Početak rada se odgađa. Sinoć je bila premijera *Zlatarevog zlata* u Velikom kazalištu. Gledala sam generalke. To je više nego loša predstava. Sve je falš, prazno, teatar u lošem smislu riječi. Kod publike će jasno upaliti, a vjerojatno i kod kritike.

Sve godine već ozbiljno rade na Glumi. Treća godina sprema Shawovu *Svetu Ivanu*, radi **Jerković**⁴⁹ a četvrta Marivauxova *Figara* i jednu Shakespeareovu komediju (rade **Gavella** i **Habunek**⁵⁰).

7. listopada

Mama me danas dočekala nakon probe *Ifigenije*. Svoje sam oduševljenje pomalo podijelila s njom govoreći joj neke stihove koje već znam napamet. Neki me dan slušao **Gavella** i na onaj svoj način cvao od zadovoljstva. Ima pomalo i zavisti zbog *Ifigenije*, pa se M. R. rasplakala "jer da se za nju na isti način ne brine".

12. listopada

... Jutros sam polagala Svjetsku književnost i dobila odličan. Preksutra polažem Jugoslavensku književnost. U punom sam poslu. Dakle, sutra: predavanja od 8 do 2; u 2 i p'o imam Radiostanicu do 4, a u 4 *Ifigeniju*...

Jučer su bili ispiti za neke koji su se naknadno javili. Primljena su tri muškarca...

23. listopada

Novo Dramsko počinje redovitim radom 30. ovog mjeseca. Kada će ići *Žrtva* još se ne zna. Nastala je, međutim, jedna velika komplikacija. Naši studenti sudjeluju u predstavama Velikog i Dramskog kazališta, pa su teatri praktički blokirani i ne mogu davati isti dan predstave. Idioti, nisu se sjetili prije. Sad su teatri poslali Akademiji dopis tražeći da se studenti (pojedinačno) opredijele za koje kazalište žele raditi. To naoko izgleda jednostavno, ali budući da postoji antagonizam između ta dva teatra, može se računati na angažman samo u onom za koje se opredijeliš. Ova "sitnica" može biti odlučna za cijelu karijeru. A što sad, pitaju se svi studenti.

⁴⁸ Kosta Spaić, redatelj

⁴⁹ Bogdan Jerković, redatelj

⁵⁰ Vlado Habunek, redatelj

Ona radiodrama još nije gotova. **Kraljeva** je oboljela pa se nije moglo snimati.

1. studenoga

Sinoć sam bila na premijeri *Golgot*⁵¹ (sama sam si kupila kartu). Zgrada jako lijepo izgleda, jasno unutra. Prostor gledališta je smanjen, zidovi su valoviti i nema ni jednog oštrog kuta. Pod je od filca i sve su fotelje jednake. Akustika je doista izvanredna, bina je proširena proscenijumom i stepenicama koje se spuštaju u gledalište. Napravljen je trostruki portal i dupli rasvjetni most. Sve u svemu, djeluje prilično zapadnjački.

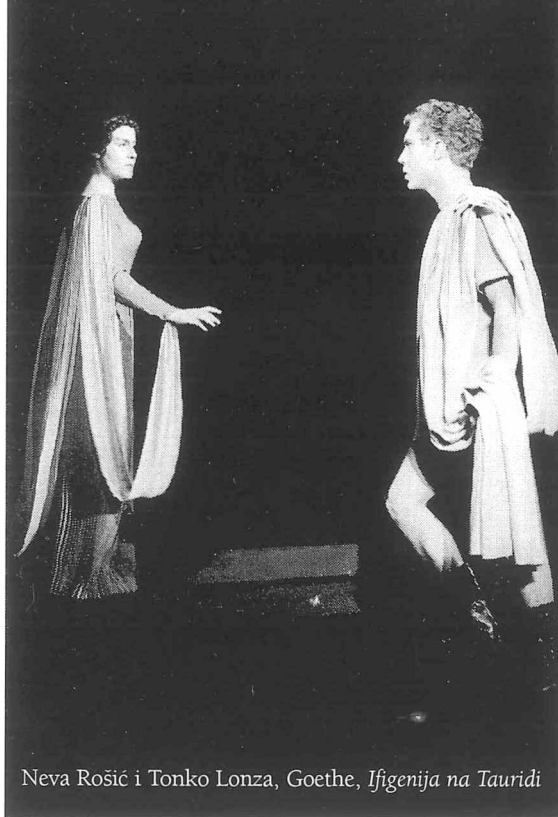
Golgotu je režirao **Stari**, a inscenirao **Tompa** (jako dobro). Kroz cijelu predstavu vidi se jaka ruka režisera, koji je svoju koncepciju od prve do zadnje slike proveo dosljedno i korektno, s puno umjetničke mašte, duha i invencije. Glumački je u cjelini dobro, premda su svi imali očitu tremu, koja se naročito pokazala u lapsusima **Svena Laste**. Treća i četvrta slika pripadale su Akademiji, koja je iznad očekivanja unijela u predstavu toliko živosti i duha, te mladenačkog temperamenta da je gledalac imao dojam stvarnih realističkih radničkih štrajkova i demonstracija. Unatoč tome, premijerna publika primila ju je s izvjesnom rezervom, mislim prije prema autoru nego prema izvedbi. Kritika, koju ste vjerojatno čitali, pisana je u superlativima.

7. studenoga

Bila sam neki dan na predstavi *Ljubav četvorice pukovnika*⁵² u Dramskom. Predstava je jako dobra, ali gledalište nije sasvim puno. Čujem da je za *Miševe i ljude*⁵³ sve rasprodano. Sigurno ste čitali kritike u "Vjesniku". Nažalost, glumac **Duka Tadić** je teško obolio na plućima, pa tu predstavu sutra igra kao zadnju pred prekid za liječenje. Neće biti ni drugih predstava gdje on igra. Šteta, u nekim je ulogama izvrstan.

Probe *Žrtve* za sada su prekinute. Premijere izlaze jedna za drugom pa nema ni vremena ni prostora za probe, a **Škiljan** veli da više nema smisla raditi za stolom. Izgleda da će predstava ići u drugoj polovici decembra, ali nitko još ništa zasigurno ne zna.

S *Ifigenijom* je sve u redu. Radimo još za stolom. Ide, ali polako. Sutra ćemo s **Klaićem** akcentuirati tekst. On je bio pred desetak dana u Rijeci. Kaže da su ga svi pitali za mene, a **Gervais**⁵⁴ da mu je rekao da računaju na mene sasvim sigurno. **Klaić** kaže da im je rekao neka ne

Neva Rošić i Tonko Lonza, Goethe, *Ifigenija na Tauridi*

budu tako sigurni, jer da bi lako mogla ostati u Zagrebu. **Gervais** da je na to rekao da ću se sigurno zbog vas vratiti, a **Klaić** da mu je na to rekao neka mi daju stipendiju od 7.000 din, pa da ću možda pristati... Veli još **Klaić** da su ga pitali da li zbilja igram u Dramskom?

11. studenoga

Lijeva teška, dosadna kiša. Kakvo vrijeme, takvo i raspoloženje...

Posljednjih je dana na Akademiji "veselo". Tajništvo je zatražilo da se svi indeksi predaju radi kontrole položenih ispita. Navodno kane poništavati semestre. Za mene se ne treba brinuti. Studenta IV. godine, **Bavčevića**⁵⁵, Nastavničko vijeće je udaljilo s Akademije zbog nepoloženih ispita i loše discipline. Četvrta godina je uložila protest u kojemu je navela opravdavajuće okolnosti, te traži da **Bavčević** bude ponovno primljen, s time da u roku od dva mjeseca položi zaostale ispite. Ukoliko Nastavničko vijeće to ne odobri, studenti kane štrajkati, pa i u predstavama.

⁵¹ Miroslav Krleža

⁵² Peter Ustinov

⁵³ John Steinbeck

⁵⁴ Drago Gervais, dramski pisac i pjesnik

⁵⁵ Vinko Bavčević, slikar

Veliko kazalište stoji pred premijerom *Biserne rijeke*⁵⁶, koja ako i ne bude velika predstava, bit će u svakom slučaju interesantna, jer se režira "po starom kineskom načinu" (?). Režiser je gost - dr. **Branko Kreft**.

15. studenoga

Gledala sam *Krvavu svadbu* u Dramskom. Mišljenja o predstavi su vrlo različita. Meni se jako sviđa, ali shvaćam i one kojima se ne sviđa, jer je to čista lirika u formi drame. Osim toga, ima i mnogo religioznih momenata. Da bi se moglo predstavu shvatiti i uživati u njoj, mora se voljeti muziku, slikarstvo i stihove.

20. studenoga

Pred dva dana rekao mi je **Škiljan** da *Žrtva* ide 3. XII..... i već sam vam to htjela javiti, kad se opet čitav program promijenio i odlučeno je da će premijera biti 22. XII. Međutim, 5. XII. održat će se komemoracija pok. **Škaviću** i igra se *Žrtva* sasvim ista kao na ispitu, tj. u starim kostimima i dekoraciji, bez zбора. Za premijeru u kazalištu sprema **Tompa** inscenaciju.

Prve predstave u Dramskom nisu bile baš sasvim pune, međutim, posljednjih je dana kazalište rasprodano. Izgleda da interes publike raste. Službene kritike su kojekakve, često i oprečne, pa možda i to doprinosi da ljudi idu u kazalište da se sami osvjedoče.

Oko 15. XII. izlazi Matkovićev *Na kraju puta*. Režira **Gavella**.

Ifigeniju smo počeli već aranžirati. **Spaić** je danas aranžirao treći čin. Rekao mi je **Lonza** da se **Spaić** pohvalno izražava o mojoj *Ifigeniji*. Gnjavim se, međutim, puno s akcentima.

Pitanje opredjeljenja za teatre riješio je **Gavella** sa: "Niš' se, deco, ne brinite, bum to ja već nekak spelal. Kaj su nori?" I tako je sve zaspalo.

Onog kolegu s IV. godine, kojeg su izbacili, primili su natrag uz uvjet da se "popravi" u glumi. Duhovito.

29. studenoga

Na *Ifigeniji* se već ozbiljno radi. Tekst je krasan, ali opsežan. Samo u prva tri čina *Ifigenija* ima 532 stiha. Nije to tek tako. **Spaić** je odlučio da ja igram *Ifigeniju* kroz sve činove, dakle da damo cijelu predstavu. Druge dvije kolegice, koje također igraju *Ifigeniju*, radit će samo neke scene. Počelo je dobro, a kako će završiti - vidjet ćemo.

ZAGREBAČKO DRAMSKO KAZALIŠTE
FRANKOPANSKA 10

UTORAK, 22. OŽUJKA 1955.

SLUŠAČI AKADEMIJE ZA KAZALIŠNU UMJETNOST
IZVODE:

IFIGENIJA NA TAURIDI
TRAGEDIJA U 5 ČINOVA

Napisi: J. W. GOETHE Preveo: Dr. MIHOVIL KOMBOL

Redatelj: KOSTA SPAIĆ Nasrni kostimi: JASHA NOVAK

LICA:

IFIGENIJA NEVA ROŠIĆ
TOANT, kralj tauridski JOVAN LIČINA
OREST PAVLE BOGDANOVIĆ
PILAD IVO SERĐAR
ARKAD FABIAN SOVAGOVIC

Događa se u goju pred Dijonim hramom

Tehničko vodstvo: MILAN KEŠER Rasvjeta: ALEKSANDAR LAPUH
Inspektor: SLAVKO ANDRES

Duljo stranka petlje III. čina

Cijene ulaznica od 15.- do 100.- Din

Parket-cercla I—IV red Din 100—	Balkon-cercla I—II red Din 100—
Parket I od V—X reda " 90—	Balkon I od III—VI reda " 90—
Parket II od XI—XVII reda " 70—	Balkon II od VII—XII reda " 70—
Parket III od XVIII—XX reda " 50—	Balkon stajanje " 15—

Prodaje ulaznice na blagajni kazališta dnevno od 10—13 i od 15—20 sati.
Zagreb, Frankopanska broj 10 (Telefon 24-02)

Na svaku ulaznicu nabavljenu u pretprodaji naplaćuje se uz redovnu cijenu još Din 10—

POČETAK U 20 SATI **SVRŠETAK OKO 22 SATA**

7. prosinca

U nedjelju ujutro na komemoraciji pokojnom **Škaviću**, govorio je **Gavella**, a u ime studenata **Fici**⁵⁷. Neki su naši studenti recitali, a svirali su studenti Konzervatorija. Kako je bilo, ne znam, jer sam se u to vrijeme šminkala za *Ifigeniju*. Oresta nije igrao **Lonza** nego **Vrdoljak**. Emotivno je bio dobar, ali je tehnički daleko slabiji od Lonze. No, treba uzeti u obzir da je imao puno manje proba. Predstava je kao cjelina bila slabija nego na ispitu. Uхватili smo krivi tempo, pa sve razvlačili. Ja sam, navodno, po riječima **Gavella**, bila dobra. Jutros mi je **Turička** (Dikcija) rekla da sam joj se mnogo svidjela, naime, da sam govorila jako prirodno i da je dikcijski bilo jako dobro. Završila je frazom: "Pred tobom je velika budućnost".

U subotu su se skupili svi intendantsi na nekoj konferenciji u Zagrebu. Bili su tamo **Gavella** i **Paravić**⁵⁸. Popodne su došli na Akademiju i obilazili po sobama.

⁵⁶ Adaptacija kineske legende "Gospoda Biserne rijeke"

⁵⁷ Ivo Fici, glumac

⁵⁸ Miljenko Paravić, tadašnji intendant HNK Rijeka

Bili su i kod nas. Jasno, čim su došli, morala sam se producirati monolozima. Bilo je dobro, pa su Kosta i Stari procvali. Stari mi je čak puse hital i poslije rekao: "Bu nekaj od tebe, bu!" **Gervais** i **Paravić** su me pozdravili i pitali kako mi je.

Datum premijere se opet pomaknuo. Zbog radova na stropu, nekoliko dana nije bilo proba *Na kraju puta*, pa će ta predstava ići umjesto 15. tek iza 20. a naša onda vjerojatno iza 1. I. Datum se još točno ne zna. U neku je ruku i bolje tako, barem neće biti komplikacija za Božić.

Ovaj tjedan u HNK-u gostuje *Crnačka opera*. Ulaznice su do 1.200 din. Ne vjerujem da ću je gledati.

13. prosinca

Premijera će izgleda ići prije Nove godine, dakle između 22. XII. i 1. I.

Na kraju puta ide 22. XII. Navodno će Dramsko još ove sezone uvježbati **Eumenide** u režiji **Škiljana**.

Jučer sam snimala na Radiostanici Šantićeve pjesme u društvu s **Krčom** i **Lastom**. Nažalost, nećete me moći slušati jer je emisija bila sinoć. Jako je dobro uspjela.

U Beogradu se ovih dana održava konferencija povodom sveučilišnih propisa. Radi se o tome da se odobri polaganje doktorata na svim akademijama. Na taj bi se način izjednačili s ostalim fakultetima.

Jučer smo imali prvi sat Baleta. Trebali smo s programom početi još lani, ali je **Lhotka**⁵⁹ stalno po putovanjima. Sad će nam predavati jedna balerina (**Ignjatović**⁶⁰). Učit ćemo osnove klasičnog baleta i neke stilske plesove.

27. prosinca

Prošli su eto još jedni božićni praznici koje nismo proveli zajedno. Bog zna koliko će ih još proći... Utvrđen je konačan datum premijere, i to 7. I. Probe su u završnoj fazi. Rade se naveliko kostimi, perike, sandale i kulise. Stalno sam po radionicama zbog proba. Imat ću ridu periku i lijep svijetli kostim, ali bez ukrasa. Neću biti našminkana kao starica. Za honorar još nije ništa uređeno. *Ifigenija* će navodno ići kao ispit 23. I. AKU je dobila neke novce za kostime, pa ćemo se tako

Ifigenija u Puli, 1955.

obnoviti. To bi moglo lijepo izgledati, ali se bojim da neće biti dovoljno izrađeno. Ako računam da još ima dvadeset dana do ispita, da su tu i nedjelje i dani kad imam Predvojničku, pa Nova godina, pa premijera *Žrtve*, i da na *Ifigeniji* dolazim svaki treći put na red, i da smo tek počeli raditi na pozornici, i da su aranžirana samo prva tri čina, proizlazi da ću sve skupa imati još pet ili šest proba. To je premalo i za bolje glumce i za lakši komad. Komisija će valjda to uzeti u obzir, ali svejedno mi je žao. **Gavella** je neki dan bio na probi i bio je zadovoljan sa mnom. Veli da napredujem. **Spaić** me pušta da si sama aranžiram... Čudi se kako mnogo znam o scenskim pravilima i tehnici govora. Mislim da sam o tome mnogo naučila gledajući i igrajući s **Lonzom**. On je zbilja majstor.

1955. godina

3. siječnja

Jako sam umorna. Ilustracije radi, navodim da sam jutros ustala u 6.30, išla po mlijeko i kruh, spremila sobu, išla predignut' čarape, oprala nešto veša i u 9 sati bila u garderobi ZDK-a. U 10 sati počela je tehnička proba u kostimu i trajala do 16 sati. Zatim nisam išla na AKU već kući, pojela nešto, skuhala jaku crnu kavu i sada vam pišem (17 sati). U 18 sati moram ponovno biti u garderobi jer u 19 sati imamo drugu tehničku probu s kostimima, šminkom i fotografiranjem. Do kada će trajati, neka sam vrag zna. Sutra imam prvu i drugu generalku, u srijedu treću, a zadnja je u četvrtak.

⁵⁹ Nenad Lhotka, plesač i koreograf

⁶⁰ Milena Ignjatović Leben, balerina

Uz to, jasno, idu i probe *Ifigenije*. I kroz sve dane ferija imala sam probe svaki dan, osim 1. I. ujutro.

Bila sam vas zamolila da kod vas prespava naša tajnica s AKU. Mislim da dolazi sutra u Rijeku, pa je, molim vas, primite za jednu noć. Nemojte imati naročite konfidencije s njom ni davati kakve izjave, jer je prava lajva Dalmatinka.

19. siječnja

Gledala sam u Velikom *Mamuoret*⁶¹. Predstava je dobra. Kako ste čitali u "Vjesniku", staru **Dimitrijevičku**⁶², **Kutijara** i **Cilića**⁶³ kuju u zvijezde. Međutim, tako genijalni ipak nisu. Za proslavu **Dimitrijevičke** napravili su veliku paradu. Svečarka je dobila puno cvijeća, darova, vijenaca, držali su beskonačne govorancije i hvalospjeve, te je proglasili najvećom živućom glumicom.

U srijedu imamo generalnu probu kako bi se ispravile neke greške, a u četvrtak je izvedba *Žrtve*.

tru ne igraju kompletne predstave kako su uvježbane, nego samo neke scene, i to one koje će komisija neposredno na samom ispitu odrediti. Taj zaključak izazvao je kod studenata veliki revolt, tako da je održan sastanak svih studenata (osim IV. godine, koja igra kompletne predstave), na koji su bili pozvani **dr. Kombol** i **Spaić** i pred njima se pokušalo riješiti to pitanje. Postiglo se to da će biti sazvana izvanredna sjednica Nastavničkog zbora, na kojoj će se to definitivno riješiti. Studenti su na svoju ruku pisali **dr. Gavella** u Beograd razloživši mu cijelu situaciju s molbom da on kao rektor i glavni profesor Glume da svojoj riječ studentima u prilog, tj. da se igraju cjelovite predstave.

25. siječnja

Ispit iz Dikcije imam 4. II., a *Ifigeniju* 5. II. Jako puno radim i potreban mi je odmor. Smeta me i ovo snježno vrijeme. Posrijedi nisu nikakvi ljubavni jadi. S te je strane sve u redu. Umorna sam... I to je sve.

1. veljače

... ispit imam u subotu u 20 sati. Ići će scene, odnosno činovi. Večeras imam probu u 21 sat. Po danu spavam, a po noći radim...

6. veljače

Jučer sam, kao što znate, imala ispit koji je sretno prošao. Rezultate još ne znamo, no u svakom slučaju neće biti loše. Ispit se odvijao ovim tokom: prekjucher su se posvadili **Spaić** i **Gavella**, pa smo tako s izvjesnim strahom očekivali ispit. Igrala se cijela *Ifigenija*, i to tako da sam ja igrala prva tri čina, a ostala dva **Vesna**⁶⁴ i **Desa**⁶⁵. Poslije ispita došao nam je **Gavella** i po svom posebnom i starom načinu izrazio svoje zadovoljstvo. Meni je pristupio sav razdragan, izgrlio me i izljubio. Uspjeli smo kao klasa i pojedinci. Stari nam je dao i izvjesnu sumu novca da proslavimo. Otišli smo u Klub književnika sa **Spaićem** i **Kombolom**.

Jutros sam polagala Govorne vježbe i toga se (hvala

⁶¹ Jean Serment, dramski pisac

⁶² Mila Dimitrijević, glumica

⁶³ August Cilić, glumac

⁶⁴ Vesna Raić, glumica

⁶⁵ Desa Begović, glumica

Nevini roditelji, 1957.

Ispit *Ifigenije* bit će vjerojatno iza 3. II. **Gavella** je u Beogradu i trećeg ima premijeru, pa će ispiti početi, naravno, nakon njegova povratka. Radi se strašno puno, jer baš ne ide najbolje. Sama sam sa sobom dosta zadovoljna, premda mislim da to drugi neće biti. Naučila sam tom rolom puno, a to je, mislim, ipak najvažnije. Uostalom, besmisleno je prognozirati... na komisiji je da prosudi da li valja ili ne valja. Na sjednici Nastavničkog vijeća odlučeno je da se u ovom semes-

Bogu) riješila.

Četvrta godina je u petak polagala ispit iz Glume. Igrali su *Zavaravanja* od **Marivouxa** u kostimu, maski i dekoru. Uglavnom su bili dobri. Isticali su se oni koji su već priznati kao klase.

Ovaj tjedan opet imam *Žrtvu*, a i neku radiodramu, pa ne mogu kući.

10. veljače

U međuvremenu smo dobili ocjene iz Glume: ja pet, **Desa** i **Vesna** tri, **Ceco**⁶⁶ četiri, **Serdar**⁶⁷ pet, **Nada Nučić** pet, **Ante**⁶⁸ pet, **Davor**⁶⁹ četiri, a ostali vas vjerojatno ne zanimaju. **Gavella** je dogovorio sa zeničkim intendantom gostovanje *Ifigenije*, *Zavaravanja* i *Ridokoso*⁷⁰. Gostuje se 26. i 27. Imat ćemo nekoliko proba jer se igra u kostimu.

Gledala sam *Večeru*⁷¹. Odlična predstava. Vrijedi pogledati.

Digla sam u Dramskom 8.000 din. Nije loše?

23. veljače

Imam anginu i gripu u blagoj formi. Sutra krećemo u Zenicu. U nedjelju imam *Ifigeniju* popodne i navečer, a u ponedjeljak se vraćamo u Zagreb. Javit ću se iz Zenice...

26. veljače

Dragi moji, evo me u Zenici. Sretno smo doputovali. Meni je dobro, temperature nemam i dobro govorim. Za sada je sve bez komplikacija.

"Sve je lijepo i dobro. **Neva** je zdrava. Srdačno vas pozdravlja **Ružica Milun**.⁷²"

4. ožujka

Za *Žrtvu* sam dobila honorar od 800 din. Malo!

Iza *Žrtve* opet su me počeli zvati na Radiostanicu. Tako ću ovih dana snimati tekst Garcije Lorce - *Jerma*. Igraju **Mira Stupica**, **Ivona Petri**, **Sandra Fideršeg**, **Nada Subotić**, **Krča**, **Lonza** i ja. Sutra imamo snimanje od 23 sata pa do ...?

Šaljem neke fotografije. Ova s posvetom je za nonu Miju...

16. ožujka

Pitate me kako to da ovaj tjedan nema *Žrtve*? **Lonza** je dobio napadaj slijepog crijeva, pa je dospio u bolnicu.

Podigla sam honorar za prošli mjesec... Samo 800 din. Slike *Ifigenije* iz Zenice nisu stigle. Očekujem ih svaki dan.

Na AKU se već naveliko radi. Jedna grupa naše godine radi Čehovljevog *Ujaka Vanju*. Podjela: Ujak Vanja - **Ličina**⁷³, Serebrjakov - **Serdar**, Jelena

Neva i Tonko, Dubrovnik 1955.

Andrejevna - **Desa Begović**, Astrov - **Šovagović**⁷⁴, Sonja - ja... Režira **Jerковиć**. Opet teška i odgovorna uloga. Nema odmora!

Četvrta godina radi sa Starim Shakespearea... *Kako vam drago* i Euripidovog *Hipolita*.

Treća godina radi Anouilha, *Poziv u dvorac* i Čehova *Na glavnoj cesti*.

Dobila sam od **Perkovića**⁷⁵ karte za obje večeri u loži. AKU nije dobila nijednu kartu. Da svinjarija bude kompletna, rasprodane su već sve karte za Francuze. Akademiji je obećano za sve četiri predstave za studente i profesore samo 14 karata. Kad smo se potužili **Gavelli**, rekao je: "Deco, a kaj vam ja morem? Ja sam izopćen iz tog našeg Burgtheatra!" Samo je Francuski

⁶⁶ Svetislav Zamurović, glumac

⁶⁷ Ivo Serdar, glumac

⁶⁸ Ante Dulčić, glumac

⁶⁹ Davor Herceg, glumac

⁷⁰ Jules Renard, dramski pisac

⁷¹ Kaufmann - Ferber: Večera u osam

⁷² Tajnica Akademije

⁷³ Jovan Ličina, glumac

⁷⁴ Fabijan Šovagović, glumac

⁷⁵ Mirko Perković, tadašnji direktor Drame HNK u Zagrebu

institut rezervirao 300 karata. Svi galame, svi su bijesni, slažu se da je to svinjarija, ali se ništa ne poduzima.

Pisat ću vam o predstavama!

18. ožujka

Danas je poslijepodne na Akademiji izvješena ceduljica na kojoj piše da Akademija daje u utorak, 22. III. u 20 sati na pozornici Dramskog *Ifigeniju*. Predstava je za običnu publiku. Ako hoćete, dodite u Zagreb.

29. ožujka

Još jednom hvala na čestitkama. Bila sam i ja iznenađena da je izišla kritika o *Ifigeniji*. Doznala sam to tek poslijepodne i odmah otišla kupiti novine. Mislim da je kritika pisana dosta bedasto, tj. nelogično, a na mjestima i uvredljivo. Npr. kako se za **Kombolov** prijevod može reći da je "dosta pristojan", savršeno nelogično zvuči i rečenica da je **Ličina** "u posljednjim riječima imao sigurne kretnje". Still!!!

Vidjela sam jučer **Kostu Spaića**. Rekao je da je zadovoljan sa mnom i da sam bila bolja nego na ispitu, ali da mu je žao što smo *Ifigeniju* spremali za ispit, a ne kao predstavu, pa je režija bila previše školska, a nije bilo dovoljno spektakla. Boji se da je predstava bila čak malo dosadna, što je jedino krivnja režije.

Čehova naveliko radimo. Za sada ne ide tako loše.

Sad baš imam posla i na Radiostanici, probamo Krležinu *Hrvatsku rapsodiju*. Gnjavaža, jer je ansambl ogroman, ali valjda će dobro platiti. Nešto se govori da će *Ifigenija* u Varaždin. Ne bi bilo loše...

4. travnja

Jučer smo napokon dovršili snimanje *Hrvatske rapsodije* poslije beskonačnih proba. Ne savjetujem vam da to slušate jer me ionako nećete pronaći u ojoj gunguli. Nema uopće velikih uloga, nego samo masovne scene. Zato je bilo toliko muke oko te emisije...

Danas sam vidjela **Lonzu**. Izišao je iz bolnice nakon operacije. Jako je smršavio, pa se oporavlja. Pouzdano se zna da će *Žrtva* ići ljetos u Splitu. Tonko će putovati iz Dubrovnika. Izgleda da i na mene sigurno računaju. Navodno će se *Žrtva* u Splitu igrati mjesec dana.

Doputovala je trupa Villara. Pred HNK-om grupe šiparica čekaju velike glumce. Izgleda da ću uspjeti gledati *Le Cida*. Jako se veselim.

11. travnja

A sada o Francuzima. Gledala sam obje predstave, i to sa stajanja, s balkona. Usprkos tome, vidjela sam dobro, jer su nas akademce puštali par minuta prije ostale publike, tako da smo zauzeli "najbolja mjesta".

Don Juan..... Publika nalazi otvorenu scenu koja izgleda otprilike ovako: natkriven orkestar tako da se na njemu može igrati. Od sredine portala prema pozadini bine postavljena je lagana, siva drapirana kosina, a tri su stolca nesimetrično smještene na bini. Sve je u zatorima, koji sugeriraju perspektivu. Postoje četiri ulaza - izlaza, i to dva sa strane kosine, a dva u dubini. Pokušstvo i ostale rekvizite, kojima je naznačeno mjesto radnje, donosila su i odnosila dva lakaja. Scena grobnice riješena je vrlo inventivno, i to tako da je bina potpuno prazna, a samo šest mlazova svjetla dočarava šest monumentalnih mramornih stupova. Sve ostalo je u mraku, a glumci igraju oko tih stupova od svjetla i u njima.

Predstava počinje tako da je gledalište dugo u mraku, glumci u mraku dođu na scenu, muzika označava početak. Motiv je muzike stalno isti u cijeloj predstavi, komponiran je zapravo za scenu grobnice (**Villar** kaže da je baš takvim motivom htio označiti cijelu predstavu).

Kostimi nisu iz doba Moliera nego su stilizirani, dosta skromni, ukusni i koloristički skladni. Jedino kostim glavnog junaka odskače od ostalih bogatstvom i izvjesnom pompom, ali nije prenakičen kako se to često zna vidjeti na našim pozornicama. Općenit dojam o predstavi je dobar. Virtuozni su dikcije, fantastično tehnički spremni, a kultura geste im je na zavidnoj visini. Ako uspoređujem njihovu predstavu s onom u Dramskom, onda je **Villar** kao *Don Juan* znatno nadmašio **Šemberu**, dok je **Sganarelle** (drže ga trenutačno jednim od najboljih na svijetu) sasvim podjednak **Peri Kvirgiću**, štoviše čini mi se da ga *Pero* nadmašuje u načinu interpretacije nekih scena i po snazi svoga temperamenta. Ostale role su, otprilike, podjednake onima u Dramskom kazalištu.

Za *Le Cida* je bina ista, samo nema kosine. Kao *Don Rodrigo* nastupio je famozni **Gerard Phillipe**, za kojim je tih dana cijeli šiparački Zagreb ludovao. Ući u zgradu HNK-a, na glumački ulaz bilo je gotovo nemoguće od gomile curica i djevojaka koje su tražile njegov auto-

gram ili barem da ga iz blizine vide. Ulogu je dobro odigrao, samo je nas, studentsku mladáriju začudio njegov glas, sasvim prosječan i bez velikog dijapazona.

19. travnja

Prepunu dvoranu ADU pozdravio je predsjednik Francuskog instituta i dao riječ **dr. Gavelli**, koji je u par riječi objasnio zašto je sazvan ovaj skup. Saopćio je da gospodin **Villar** ne kani održati predavanje, nego da je spreman odgovarati na pitanja koja će postavljati publika.

Ceco Zamurović ga je pozdravio u ime studenata. Pitanja neću citirati nego samo **Villarove** odgovore. Dakle...

Sa svojom grupom radi isključivo klasiku, pretežno francusku. Moderne pisce uopće ne postavlja, a o njima, posebno o Amerikancima, ima jako loše mišljenje. Svoju izjavu opravdava time što je u njegovom teatru riječ dominantna i primarna, a sve ostalo je trećerazrednog značenja. Modernu kazališnu literaturu bagatelizira, jer nije bazirana na ljepoti riječi. U stvaranju predstave barata samo s tri komponente: riječ, kostim i osvjetljenje. Stavljanjem u pozadinu dekora, pokućstva i ostalih rekvizita ne želi eliminirati vrijeme zbivanja radnje, nego tvrdi da je pisac djela načinom pisanja, stilom i jezikom sam dočarao vrijeme u kojem se komad igra, pa jedino kao dopunu tekstu upotrebljava bogati kostim da bi se dobila cjelovita slika vremena. Svi njegovi glumci, bez obzira na fah, imaju spremljene sve role klasičnog repertoara, domaćeg i stranog, tako da on kao režiser odabere najbolju postavu i uklopi je u svoju koncepciju...

Postavljanje komada traje svega 15-20 dana, ali naglašava da stvaranje njegove redateljske koncepcije traje godinama (*Don Juan* - deset godina). Svoj ansambl popunjava isključivo glumcima iz manjih trupa ili teataru, a vrlo rijetko se dešava da angažira nekog studenta s Konzervatorija. Njih najviše apsorbira Comedie Françoise.

Spomenuo je nerazmjernost kazališta u Parizu i cijeloj ostaloj Francuskoj, pa smo tako doznali interesantan podatak: sam Pariz ima četrdeset dramskih kazališta, a ostala Francuska - četiri. Jako pohvalno se izrazio o priredbi **Lada** koja je za njih bila specijalno priređena. Nakon susreta bila je zakuska za akademce i članove Villarove trupe.

24. travnja

Preboljela sam ozbiljan cistitis, pa bi mi par dana na Rijeci dobro došlo. Nisam razgovarala s **Gavellom** hoće li me pustiti, ali računam na pozitivan ishod razgovora. Na Rijeci moram napraviti i trajnu, ovdje gule!

U subotu, 30. IV. putujem u Zadar i tamo imam u nedjelju dvije predstave *Ifigenije*. Pozvalo nas je

S probe *Tirene*, Dubrovačke ljetne igre, 1958.

Zadarsko kazalište. Oresta igra **Lonza**. Plaćaju nam put, dvije dnevnice i po 2.000 din po predstavi. Štramac će biti priličan, ali se, mislim, isplati.

5. svibnja

Prije svega da vam rastumačim zašto *Ifigenija* nije išla kao predstava AKU, nego kao predstava ZDK-a. Jedino sam ja bila akademik, a ostali (**Lonza**, **Fici**, **Ergović**⁷⁶, **Jelenić**⁷⁷) su iz ZDK-a. Takav je sastav stvoren, jasno, uz odobrenje **Gavelle**. Bilo je, naime, jako važno doći u Zadar sa što boljom predstavom, jer je tamo stanje u kazalištu prilično trajavo, pa je naš nastup trebao djelovati kao neka vrsta injekcije. Bilo je važno i zbog toga što nas je tamo pozvao intendant **Miro Marotti** (brat Josipov⁷⁸), a njegov je položaj dolje dosta klimav. Trebalo je, stoga, dostojno reprezentirati ZDK, kao kolektiv koji može biti drugima uzor. Zadatak je bio težak, ali smo ga po općem mišljenju u potpunosti izvršili.

⁷⁶ Mato Ergović, glumac

⁷⁷ Pribislav Jelenić, glumac

⁷⁸ Josip Bobi Marotti, glumac

Putovali smo u subotu u 19.55, ali smo već u 16 sati bili na kolodvoru da dobijemo mjesto, pa smo, čim se formirala kompozicija, pronašli zgodan kupe II. razreda sa šest mjesta i tako ostali nesmetani. Putovanje je bilo ugodno, iako nismo spavali. U Knin smo došli u 4 sata ujutro, a u 5 sati nam je išao autobus.

Jedna nas je grupica srdačno dočekala i rekla nam da imamo predstave u 16 i 20 sati. I da vlada veliki interes. Pozornica nas je dočekala pripremljena, pa nismo imali tehničku probu. Domaćini su nas upozorili da je akustika loša, odnosno da strašno ječi, te da je potrebno govoriti polako i razgovijetno, toplim timbrom glasa.

Žurili smo da se bar malo naspavamo. Smješteni smo bili u najelitnijem zadarskom hotelu "Zagreb" na samoj obali. Ručali smo u hotelu i u 14 sati bili u garderobama.

Prva predstava bila je za Školu rezervnih oficira. Protekla je dobro, ali nije bila naročito interesantna. Mi smo se spremali za večernju, "premijernu". Nismo se

S probe *Tirene*, Dubrovačke ljetne igre, 1958.
dr. Branko Gavella i Neva Rošić

abšminkavali, nego smo čekali u garderobama. Tada mi je **Marotti** predao vaše drago pismo. Svi su mi kolege iskreno zavidali na takvoj pažnji.

Što se više približavao trenutak početka, to je više rasla trema svima (osim meni) i to baš najviše zbog mene. Ipak, ja trebam držati predstavu i dati joj ton. Počelo je jako dobro. Osjetila sam da imam savršenu publiku, mirnu i neobično pažljivu i zaigrala... Kao nikad. Nestalo je rampe. Došao je treći čin (*Orest - Ifigenija*) i za mene prošao kao u snu, a kad je pao zator, ljudi su ostali duboko potreseni.

Dobila sam krasne žute tulipane i mnogo, mnogo čestitaka. Svi su dolazili pitati je li istina da djevojka koja igra *Ifigeniju* nema ni 20 godina. **Lonza** mi je posebno zahvalio za užitak koji sam mu pružila igrajući. Otišli smo u hotel, večerali, plesali i ugovorili za drugi dan još dvije predstave, i to ujutro u 10 dačku, a navečer u 20 sati za građanstvo. Vraćali smo se preko Gospića, vlak je bio prenatrpan pa smo uglavnom sjedili u vagon restoranu i stigli u Zagreb više mrtvi nego živi. Platili su nam put, dnevnice (700 din) i 6.000 din za prve tri predstave. Četvrtu smo odigrali badava, za svoju čast.

U Zagrebu se odmah pročulo o našem (pa i mom osobnom) velikom uspjehu u Zadru. **Lonza** je na AKU izjavio da tako savršen kontakt s partnerom nije doživio nikad, ni na Ljetnim igrama.

Dosta o tome. Kritike ću vam poslati, a i plakat. AKU se sprema s *Ifigenijom* na Rijeku. Kad? Ne znam, ali svakako još ovaj mjesec.

9. svibnja

Na AKU je sve po starom. Ovaj tjedan ćemo početi s aranžiranjem. Dobila sam na dar jedan veliki portret Ifigenije od direktora zenickog teatra. Veli da sam mu ostala u naročitom sjećanju.

Vidjela sam u Kazališnoj⁷⁹ **Matu Domančića**⁸⁰ Pita za tatu i puno ga pozdravlja.

10. svibnja

O našem dolasku na Rijeku još se uvijek ništa ne zna, odnosno Rijeka nije poslala nikakav odgovor. Čekamo iz dana u dan vijesti da bismo poduzeli daljnje korake.

Ove nedjelje povećé društvo, misli na Sljeme. Mi djevojke sunčat ćemo se u badekostimima. Barem leđa.

14. svibnja

Primila sam vaše pismo u vezi s gostovanjem. Pročitala sam ga i drugima iz grupe. Moram odmah naglasiti da se Tomašičevo pismo unekoliko razlikuje od razgovora s tatom (tati je npr. govorio o sniženju honorara na 45.000 din). Uostalom, vidjet ćemo sve i sami. Šaljem vam Tomašičevo pismo, potvrdu koju smo

⁷⁹ Kazališna kavana

⁸⁰ Glumac

dobili od **Budaka** i Tonkovo pismo Tomašiću (**Fici** je momentalno u Beogradu). Mislimo da smo napravili najbolje što smo mogli. Ako i ovoga puta nešto zapne, dignut ćemo ruke od svega. Molim vas da vratite sva tri priloga, jer će nam sigurno trebati. Sada nam ne preostaje nego čekati odgovor sa Rijeke koji će, valjda, biti pozitivan.

*Mačka*⁸¹ je jako dobro uspjela, što se tiče publike. Vidjet ćemo što će reći kritika. Inače, nikakvih novosti. Spremam ispit iz Psihologije (**Supek**⁸²).

Pišite što prije i držite fige da ne bude neke nove komplikacije. Vjerojatno ćete vi prije doznati za Tomašićev odgovor, ali ću vam smjesta javiti čim se nešto utvrdi.

15. svibnja

Strašno me razbjesnio mudri odgovor riječkog kazališta. Kako mogu biti tako drski, pa ponuditi nešto neprihvatljivo. Prije svega, mi u predloženom terminu imamo ispite, a to bi morali znati, drugo... u julu je za sve studente službeno ferije i nemaju obveza prema svojim fakultetima, treće... u junu rade samo ljetna kina i noćne utakmice zbog vrućine. Drugim riječima, lijepo su nas izigrali. Neka! Kad-tad bit će im žao. Plesat će još po našoj svirci.

Usput rečeno, ovih se dana među članovima Savjeta Dramskog vodio razgovor o mom eventualnom angažmanu. U zadnje se vrijeme o meni dosta priča i u HNK-u (**Perković**, **Petričić**⁸³, **Grković**) jer su ostali bez dramske glumice. Mlade su sve naivke, a starije već prestare za neke role. Ne mislim o sebi bolje nego što bih smjela, ali se već sada osjećam u svom pozivu dovoljno snažno i sigurno, pa na mizerne figure iz Uprave riječkog kazališta gledam s visoka... Bijednici!

Obje predstave *Žrtve* dobro su protekle. Druga, u petak, bila je naročita i veoma dobro posjećena. Na tu je predstavu došla i grupa liječnika iz Merkurovog sanatorija gdje je **Tonko** bio operiran, pa su mi po njemu poslali čestitke. Neki od njih gledali su *Ifigeniju*, pa me već "poznaju". Interesantno da svi ističu moju sigurnost na sceni i čistoću izraza. Pa bit će valjda i nešto istine u tome.

31. svibnja

Danas nam je rečeno da će ispiti iz Glume biti od 15. do 21. juna, jer **Gavella** mora što prije u Dubrovnik.

Računam da će *Ujak Vanja* ići 18. VI. Ja bih kući odmah nakon ispita. Položila bih do tada što mogu, a ostalo ostavila za jesen...

Još jedna novost: odlazim na par dana u Njemačku. Akademija je pozvana da sudjeluje na Festivalu studentskih amaterskih družina u Erlangenu. Od naših će nastupiti III. god. sa *Skupom*, a možda i *Ifigenija*. Međutim, bez obzira hoću li nastupiti ili ne, **Gavella** me stavio na spisak. Putuje se 22. jula i ostaje oko tjedan dana. Zgodno, ne?

Inače, stalno mi se spava i stalno sam gladna. Valjda proljeće.

6. lipnja

Neću moći, kao što sam kombinirala, nakon ispita Glume odmah doma, jer 26. VI. gostujemo s *Ifigenijom* u Varaždinu. Nikad mira, niti se može napraviti nekakav plan. Postoji kombinacija da se 3. i 4. jula igra *Ifigenija* u Puli na otvorenom pred *Augustovim hramom*, ali to još nije sigurno.

U Erlangen se, kako sada stvari stoje, ne ide. Ide beogradska akademija! **Gavella** intervenira, ali sumnjamo u uspjeh.

Fiksirano je da *Ujak Vanja* ide na ispit 18. VI. Igrat ćemo bez kostima. Za sada ide tako - tako. Ja još nisam pravo probala. U subotu kanim polagati Batušića, a iza toga Engleski.

Ovaj tjedan gostuje *Beogradsko dramsko pozorište* u Dramskom. Uzela sam karte za sutra (Krlježa: *Kraljevo i Maskerata*) i za petak (*Plači voljena zemljo* od nekog Amerikanca). Karte su užasno skupe, pa ne bih izdržala sve predstave, a i učiti moram.

Dobila sam zadarske novine u kojima je osvrt na naše gostovanje. Vrlo lijepo pišu.

20. listopada

Leo Tomašić je bio u Zagrebu. Našli smo se u Kazališnoj, pa smo **Tonko**, **Fici** i ja s njim razgovarali o gostovanju. Zaključeno je da dodemo početkom XII. mjeseca s jednom predstavom. Oni će nam isplatiti oko 50.000 din (honorari, dnevnice, put itd.) S nama će doći i **Kosta Spaić**. Tako za sada stvari stoje. Jasno da

⁸¹ T. Williams: *Mačka na vrućem limenom krovu*

⁸² Rudi Supek, profesor psihologije

⁸³ Josip Petričić, glumac

će biti još sto izmjena. Pitao me Tomasić: “Što je s vama?” Odgovorila sam mu da mi je Gavella rekao da ću imati angažman ovdje. Rekao je da je tako i mislio te da je to upravo jučer i nekome rekao, nije htio reći kome. Na to je dodao: “U svakom slučaju naš dogovor ostaje, je li? Naime, ako od Zagreba ne bude ništa.”

Na Akademiji su našoj klasi dali *Fausta*, ali podjela još nije objavljena.

31. listopada

... Gledala sam sinoć predstavu *Sveta Ivana*. Išla sam s **Tasovcem**⁸⁴ (Pilad) i **Tonkom**. Bili su jako zlatni i komplimentozni. Predstava je u cjelini dobra, ali neujednačena. Ima izvrsnih uloga (**Stupica**⁸⁵), ali i vrlo slabih (**Strozzi**). Cijela predstava pati od... krajnosti. Svi su nekako balkanski temperamentni, malo i vulgarni. Za to krivim režiju. Mira je velika, ali i ona je previše neobuzdana, bar za Zagreb. Mnogo je toga u njezinoj glumi gledalac prisiljen tolerirati, jer zapanjuje snaga njezina talenta. Mislim da je *Večera u osam* bolje uspjeta... Pošalji mi čizmice, hladno je...

7. studenoga

Novosti nikakvih: predavanja, gluma, jelo i spavanje. Doma sam, naravno, malo. Moj sutrašnji raspored izgleda ovako: 8-10 Akcentologija, 10-12 Jug. književnost, 12-14 Dramaturgija, 15-16.30 Povijest umjetnosti, 16.30-? Na Glumi je prilično dosadno. Ne sviđa mi se kako se radi *Leda*⁸⁶. **Kraljeva** uglavnom šuti, a **Andreas**⁸⁷ se traži. Stalno forsira intenzitet, tempo, bučnost, a to ide sve na štetu logike misli, dikcije i plastičnosti izražavanja. Sve se zapravo sveđe na gudenje po jednoj struni. Bojim se da će u predstavi faliti “gospodskog duha”. **Andreas** ne vodi računa da su to “svjetski ljudi” koji i u afektima ostaju “gospoda” ili barem to nastoje. Žao mi je jer sam se jako veselila toj ulozi... Čudno, ali više me veseli rad na *Faustu*. S **Kostom** je užitak raditi, pa makar i blesavu rolu kao što je Margareta. Čini mi se da Kosta ne namjerava postaviti Margaretu kao bebicu, cmizdru, nego jako normalnu osobu i moj ga prirodni alt ništa ne smeta, makar Greta nema ni četrnaest let. Jako mi odgovara Kostin način, premda znam da neće odgovarati predodžbi koju većina ljudi ima o Greti...

Molim te, pošalji mi kada bude prilika Lessingovu *Dramaturgiju* i Aristotelovu *Poetiku*.

Bi li mi opet mogla splesti papučice za noć kakve sam imala lani?

22. studenoga

Mama, moj kolega **Vanja Drach** molio me da mu kupim na Rijeci mušku miki-maju, s visokim vratom, koji se prevrne. Nema ih u Zagrebu, a **Andrejević**⁸⁸ je takvu kupio na Rijeci. Ako ikako možeš, pokušaj to naći, jer Vanja je zlatan dečko i isplati mu se napraviti uslugu.

Gledala sam neki dan generalku u ZDK-u, *Tri ljubavne priče* u režiji **Koste Spaića** i inscenaciji **Murtića**⁸⁹. Vrlo, vrlo interesantno. Inscenacija je ludu, ali neobično funkcionalna. Uopće su inscenacija i kostimi bliže tekstu od same glume...

U HNK-u se sprema **Marinkovićeve Glorija**. Naslovnu ulogu igra Mira, a režira Bojan Stupica. Premijera se očekuje s velikim zanimanjem...

ZDK je na gostovanju u Splitu i Zadru s *Don Juanom*. S njima je i Kosta. Dogovorili smo se za početak proba *Ifigenije* čim se vrati. Ako nas Rijeka odbije, ići ćemo drugdje. Postoje kombinacije da se *Ifigenija* igra u Samoboru i Karlovcu.

Sutra i prekosutra je u ZDK-u večer recitacija Tina Ujevića. Recitiraju **Krča**, **Lasta**, **Tonko**, **Vesna Starčević** i **Nada Subotić**. Ići ću poslušati, interesira me.

Koncem tjedna dolazi na gostovanje Kineska opera. Ulaznice su 800-1.400 din. (Ne znam hoću li izdržati!?) Svugdje su na svijetu pobrali najbolje kritike. Valjda s razlogom.

Leda mi ide malo bolje, ali još nisam zadovoljna, još nisam uhvatila pravi ton. *Fausta* uopće ne radimo, jer je **Kosta** stalno nečim okupiran.

5. prosinca

Danas mi je kolega sa IV. godine, **Zidarić**, koji je angažiran u ZDK-u rekao da su **Spaić** i **Krča** (članovi Savjeta) pred njim govorili o mom angažmanu. U ZDK-u je svega još jedno mjesto slobodno i trebala ga je

⁸⁴ Predrag Tasovac, glumac

⁸⁵ Mira Stupica, glumica

⁸⁶ Miroslav Krleža

⁸⁷ Slavko Andreas, redatelj

⁸⁸ Boris Andrejević, glumac

⁸⁹ Edo Murtić, slikar

dobiti Ž. E., ali im više treba moj fah, hitno, ... I da je zato to mjesto rezervirano za mene.

19. prosinca

Na AKU je dosadno. Ništa se ne događa. Predavanja, probe, svaki dan isto. Klaru sam do sada samo jedanput čitala. Nije bilo nikakvih komentara, osim što su me nakon probe kolegice napale da nije kolegijalno "već na čitačoj probi glumiti", jer... vele ... onda izgleda da one ništa ne znaju. A što neki ne znaju kako se čita "merci" ... to nikome ništa.

Faust još nije do kraja podijeljen. Čeka se zadnji čas da bude više strke.

Fotografija koju prilažem nastala je "na prepad". Sjedimo u Labirintu nakon premijere *Le Cida* i pijemo martini. Ja sam, kao što vidite, u punom smislu riječi, zatečena, a **Tonko**... Što tata veli na Lonzića?

21. prosinca

I tako ćemo i treći Božić provesti odvojeno, ali u mislima zajedno. Pozvana sam na Badnju večer kod tete Vere, a na Božić na ručak kod grossmame. Spremaju se kojekakve đakonije i predviđa se veliko prežderavanje...

Peglanje i slaganje kakve-takve frizure za večerašnji nastup prigodom Dana Armije u Domu kulture na Trešnjevci. Sutra je svečana akademija u Domu JNA, kojoj moram prisustvovati, jer ću biti pohvaljena (zašto? - ne znam). Navečer idem s tetom Verom na *Krvavu svadbu*⁹⁰.

Na Glumi me dobroano gnjave, jer je **Vesna Rajić**, druga Klara, na liječenju, pa ja moram raditi u dvije ekipe *Lede* i u *Faustu* istovremeno. Tako se dešava da od 16-20 sati ne prestajem raditi i to me, jasno, umara. Ali, ni to nije tako važno. Postoji drugi razlog mog nezadovoljstva u radu. Upala sam u krizu... onaj bedasti osjećaj da ništa ne znam, da ništa ne mogu, da je život sve gluplji, da studiji nemaju smisla i da bi bilo najpametnije pokupiti kofere i poći doma. Da se razumijemo, ništa se nije dogodilo, sve teče po starom, ja sam samo u lošem raspoloženju. Ali, to prolazi, kao bolest, kojom je bespotrebno zabrinjavati bilo koga.

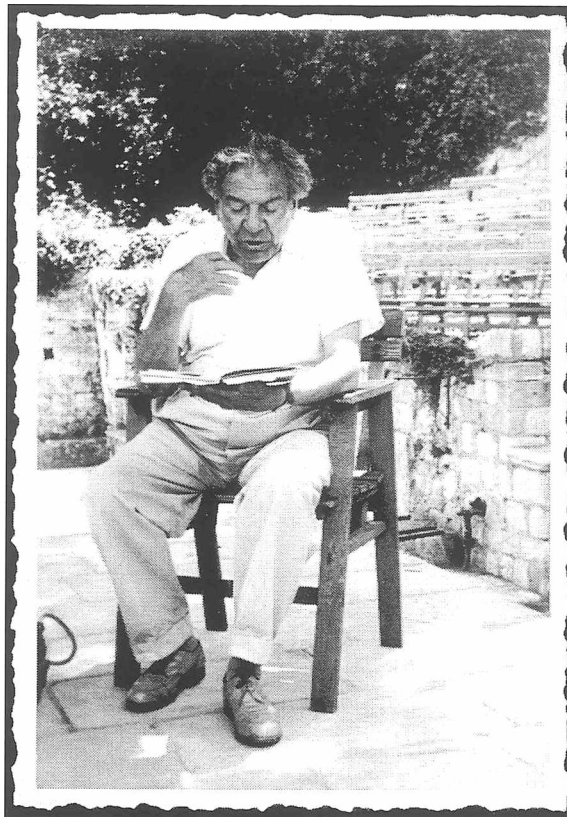
Pitate kako ekipe? Dobro! **Tonko** proba komad koji se zove *Za Lukreciju*⁹¹. Igra razvratnog grofa (ha ha ha!).

Sretan Božić svima!

1956. godina

6. siječnja

Hladno je i sprema se snijeg. Posla napretek, imam i po tri probe dnevno. Umorna sam, krepana i noge su

Dr. Branko Gavella

mi kao balvani od silnog stajanja. Jedva čekam da prođe cijela ta gnjavaža. Kad se sjetim da me sutra čeka da izgovorim 927 stihova u *Ifigeniji*...

13. siječnja

Peh! Ne dolazimo. Bar ne sljedeći tjedan. Da bude jasno: HNK je stavio na program *Bijele leptire*⁹² u kojima igra **Šovagović** (Arkad). Nikakve intervencije nisu pomogle, nisu htjeli mijenjati program. Fici je telefonirao u srijedu **Tomašiću** da otkáže predstavu i predložio novi datum, 19. I. Tomašić je javio da ne mogu zbog

⁹⁰ F. G. Lorca

⁹¹ Jean Giraudoux

⁹² Duško Roksandić, dramski pisac

svoga repertoara, ali da dolazi u Zagreb 17. I. i da ćemo se tada dogovoriti o daljnjem. Za sada nam ne preostaje ništa drugo nego čekati Tomašičev dolazak.

22. siječnja

Tomašić se nije pojavio u Zagrebu. U principu smo, naravno, za to da se gostovanje ostvari, ali je pitanje kada. Vama je izgleda teško shvatiti da nam je gotovo nemoguće naći jedan zajednički slobodan dan. Dobra volja je tu, ali to nije dovoljno. Mislim da treba pričekati još koji dan Tomašičev dolazak i pokušati nešto uglaviti.

Danas su objavili rasporede ispita iz Glume. *Leda* ide 11. II. u 19 sati, a *Faust* 12. II. U 20 sati. Ispit iz Govornih vježbi je 10. II. u 17 sati za sve godine.

Još ne znam kad ću kući. Ovisi o tome kad ću polagati teoretske predmete...

Bila sam na javnom pokusu *Sela Stepančkova*⁹³. Viktor Beck dominira. Svi ostali su u njegovoj sjeni, a predstava je osrednja.

Prisustvovala sam otvaranju izložbe dvojice mladih dubrovačkih slikara s kojima me ljetos upoznao Tonko. Slike strašno šašave... A na otvorenju sva zlatna mladež dubrovačka koja ovdje studira. Zgodno.

25. siječnja

Ovih se dana slavi 100-godišnjica smrti Mickiewicza. Tako je sinoć bila proslava u ZDK-u. Govorili su Kaštelan⁹⁴ i Benešić⁹⁵, recitali Lasta, Krča, Tonko i dr. a neke Chopinove skladbe je izveo prof. Dumičić. Prisutan je bio i poljski ambasador. Svi koji su sudjelovali u proslavi, dobili su pozivnice da u pratnji supruga dođu u hotel Palace na primanje koje organizira poljska ambasada. Ja sam "pratila" Tonka. Predstavljanje, kratki razgovori i čašice votke, vermuta i martinija. U jednoj sobi - buffet aranžiran na dugačkom stolu. A gracija Božjih: brancini i jastozi s majonezom, aspik, razne pašete, jezik, gljive u octu, piletina, šunka, salame, salate, kavijari, sirevi, punjena jaja, torte, minjoni, naranče, banane... Sve se to zalijevalo s puno šampanjca. Oporavljali smo se crnom kavom, pušili poljske cigarete (loše!). Štimung je bio na visini. U jednoj je dvorani Dumičić po željama svirao Chopina. Bilo je puno zdravica, zahvala, a oko 2 sata "bratski" su osjećaji poprimili i druge pravce.

Uzvanici nisu bili baš naročito elegantni, ali su bili visokoga ranga i probrani... Sve u svemu, kći vam se dobro provela.

Sjedim u kavani dok ovo pišem, a za susjednim stolom dva zgodna dečka me crtaju. Govore talijanski, a ja se prisiljavam da se ne nasmijem njihovim komentarima na moj račun.

11. veljače

Gužva mi je takva, da ne može biti veća. Osim one emisije o kojoj sam vam pisala, imam još jednu i upravo danas od 15 do 19 sati imam snimanje.

Položila sam Povijest svjetskog kazališta, a spremam Dramaturgiju i Scenografiju. Inače, 13. II. u 17 sati imam ispit iz Govornih vježbi (odlomak iz Ovidijevih *Metamorfoza*), 14. II. u 19 sati je *Leda*, a u srijedu u 20 sati *Faust*.

Leda će ići ovako: I. postava - 1. i 2. čin, onda onaj monolog gospodina iz 4. čina, pa II. postava - 1. i 2. čin. Još nije odlučeno koja će postava igrati prva, a koja druga. Izgleda da ćemo bacati kocku.

12. veljače

U teatru je novo da je obolila Nela Eržišnik pa u sutrašnji *Vašar*⁹⁶ uskače Etta Bortolazzi bez probe. Bit će svakako! Ovaj mjesec imam četiri gostovanja s *Vašarom*: Petrinja, Kutina, Slavonski Brod, i Zelina. Naputovat ću se.

7. ožujka

Stupica je predložio da radi s našom godinom tri jednočinke. (Saroyan, Williams i Wilder). Večeras ću valjda na *Lukreciju*.

10. ožujka

Jutros sam potpisala angažman u ZDK-u za iduću sezonu, uz mjesečnu gažu od 8.800 din. Detalje ću javiti. Što vam se čini? Dobro, ne?

11. ožujka

Tomašić je odgovorio da nas još uvijek čekaju, pa ćemo s *Ifigenijom* doći negdje između 10. i 15. IV. Nadajmo se da ovoga puta neće nigdje zapeti.

Sigurno vas interesira kako je to bilo s angažmanom. Dakle, čim sam stigla u Zagreb, još na stanici, Tonko mi

⁹³ F. M. Dostojevski

⁹⁴ Jure Kaštelan, pjesnik

⁹⁵ Julije Benešić, kazališni kritičar

⁹⁶ Marijan Matković: *Vašar snova*

je rekao ovu vijest. Njemu je to rekao **Krča** (član Savjeta), koji je prisustvovao sjednici na kojoj se raspravljalo o angažmanima. Mislila sam kako je bolje da vas ne uznemiravam dok ne bude nešto konkretno. I stigao mi je na AKU sljedeći dopis:

“Uprava ZDK-a obavještava vas da će računati na vaše sudjelovanje tokom kazališne sezone 1956/57. Plaćeni ćete biti u mjesečnom paušalnom iznosu od 8.800 din. Po primitku obavijesti, javite se odmah u Upravu ovog kazališta”.

Istu su obavijest dobili **Zamurović**, **Šovagović**, i **Ličina**. Otišla sam u Upravu i potpisala. Za sada je to sve. To nije, kako vidite, pravi angažman, nego “sudjelovanje”, ali drugačije ne može niti biti dok smo još studenti. U pravi angažman odlaze **Marija Kohn**, **Vanja Drach** i **Krešimir Zidarić**, jer ove godine završavaju. Sada sam, dakle, uzeta na pokus. Iduća godina je odlučna. Imam peh da mi glavni partner, **Tonko**, odlazi u vojsku. “Moj” repertoar iduće sezone neće ići zbog odsutnosti **Tonka**, pa ću igrati ono u čemu se još nisam okušala. Može ispasti svakako. No, do onda...

20. travnja

Položila sam Dramaturgiju, Scenografiju i Engleski, a Akcentologiju ću za koji dan. **Klaić** nije ranije pitao. Dosta sam se nagnjavila s tim ispitima, jurila simo - tamo. Nisam vam odmah javila kako je prošlo, jer sam pretpostavljala da biste mogli biti zabrinuti. Pa znate da uvijek prođem.

Predavanja su nam počela jučer, ali Glumu još nemamo. Još se ništa točno ne zna što ćemo raditi i kako.

U Dramskom se radi Shakespeareova *Zimska priča* i Williamsova *Mačka na vrućem limenom krovu*. Vele da dobro ide.

Je li **Štimac**⁹⁷ bio kod vas? Što hoće? **Fici** je pisao jučer **Tomašiću**. Ne možemo nikako doći do slobodnog termina. Iza premijere *Zimske priče*, dakle, između 10. i 15. V. Ide Dramsko na gostovanje u Novi Sad s *Kir Janjom*⁹⁸ Vidjet ćemo još.

3. svibnja

Nemam naprosto vremena... Prokleta *Ifigenija* ne da mi živjeti. Mi smo Rijeci predložili dva termina, ali nam još nisu odgovorili. Vježbamo sami, jer se **Kosta** još nije vratio. Nanovo mi se šiva cijeli gornji dio kostima, jer se u ramenima nije mogao raširiti. Tako imam i s tim

brige... Ne očekujte redovite vijesti dok ne prođe ta ludnica...

21. svibnja

Još uvijek nije stigao nikakav odgovor sa Rijeke. Znate li vi štogod? Kostim je gotov i lijepo izgleda.

U Dramskom spremaju Anouilhovu *Antigonu*. Režira **Spaić**.

Za Ruse sam teškom mukom dobila karte.

29. svibnja

Još uvijek nismo dobili nikakav odgovor sa Rijeke. Pred dva dana smo ugovorili usmeno s umjetničkim direktorom varaždinskog kazališta, **Femanom**⁹⁹ gostovanje *Ifigenije*. Odmah smo se sporazumjeli za dvije predstave (đačka i večernja) za koji god dan hoćemo. On nas nagovara za subotu, jer da je to najelitnije. Veli da će se sve lako urediti, jer da se o mojoj *Ifigeniji* još uvijek priča(?!), a **Tonko** će privući publiku.

Gledala sam predstave MHAT-a¹⁰⁰. Lijepo, na momente veliko, ali u mnogočemu preživjelo. Najbolji su momenti iz *Mrtvih duša*¹⁰¹, jako loši fragmenti iz *Ane Karenjine*. Ana Karenjina glumice Tarasove strašno podsjeća na **Floriju Toscu**. Svi su im glumci jako stari, ali na bini se dobro drže. Predivne su male uloge, a prvaci su razočarali. Maske imaju vrlo studiozno napravljene (*Lenjin* u *Kremaljskim satovima*). Privatno su veoma loše obučeni. Inače puni sebe i svoje nacije. U svakom slučaju - vrijedno vidjeti.

4. lipnja

Nikakav odgovor sa Rijeke nije stigao. Što čekaju? Mislili smo ići u Varaždin u petak, ali je otpalo jer je **Šovagović** imao *Čarobnu frulu*.

Inače ništa novog. Tri probe na dan, jurnjava, južno vrijeme...

9. lipnja

S Rijekom još ništa nismo uredili, jer smo u vremenskom škripcu s terminima. Ponedjeljak nisu mogli **Tonko** i **Šovagović** jer nešto recitiraju.

⁹⁷ Anđelko Štimac, redatelj i glumac

⁹⁸ Jovan Sterija Popović

⁹⁹ Mladen Feman, redatelj

¹⁰⁰ Moskovski hudoženstveni teatar (Stanislavski)

¹⁰¹ N. V. Gogolj

Ispite iz Glume imam 27. i 28. ovog mjeseca. Prekosutra polažem Povijest umjetnosti, iza toga državni ispit iz Povijesti teatra (građivo tri godine).

Dobila sam ulogu u jednoj radiodrami za 3.500 din.

12. lipnja

Danas su stigli potvrdni odgovori iz Rijeke i Varaždina. Dakle: u subotu, 16. VI. igramo u Varaždinu, a u ponedjeljak 18. VI. na Rijeci. Molim vas, rezervirajte mjesta u hotelu za jednu noć za 4 osobe, dvije dvokrevetne (ne preskupe, ali u redu!). Osim toga rezervirajte pet mjesta u autobusu za povratak u utorak za šest sati ujutro. To je veoma važno, jer svi moramo biti tog jutra na probama. Držite nam fige za Varaždin.

Položila sam Povijest umjetnosti.

20. lipnja

Sretno smo doputovali. Referirali smo **Kosti** i **Gavelli** kako je bilo na Rijeci. Kosti smo, uz honorar, predali onaj krasni buket od tete Ksandi. Bio je dirnut. Jedan smo buket dali **Jasni Novak**¹⁰², crtačici kostima.

Ponedjeljak polažem Predvojničku, pa se gnjavim s tim glupostima. Imam po tri probe dnevno i tako mi prolazi vrijeme.

11. srpnja

“Draga Nevo,

British Council pozvao je šestoricu slušača AKU u London na dva tjedna. To su: **P. Bogdanović**, **J. Ličina**, **D. Begović**, **G. Paro** i vi. Datum puta je fiksiran: 8. IX. Pišem vam stoga da biste odmah počeli vaditi dokumente za putnicu, a mišljenja sam da će vam na Rijeci ići mnogo brže. Polovinom augusta morate biti u Zagrebu s gotovim pasošem, a onda će se ovdje tražiti viza. Nadam se da vas ova vijest raduje, a kad saznate program boravka koji ću vam ispričati kad dođem na Rijeku, radovat ćete se još više...

Srdačno vas pozdravlja **Ružica Milun**.”

8. kolovoza

Dubrovnik. Sutra se veselim *Le Cidu*. Svi pričaju najbolje o predstavi. Neki dan smo bili na koncertu. Mozartov *Requiem*. Dirigirao je **Lovro Matačić**, a pjevali su **Marijana Radev**, **Neralić**, **Žunec** i **Zinka Kunc**. Bilo je sjajno!

Vidam **Foteza** i **Ranka Marinkovića**. Pred dva dana sreća sam **Mariju**¹⁰³ na ulici. Kratko smo razgovarale, ali

mi je odmah rekla da je vidjela moj brzojav Tonku. (Mali se špinči). Dele ga zove “zlatni šogor” jer nam priušti sve moguće.

2. rujna

Jutros mi je na Akademiji rečeno da se u London ne ide, jer je centrala studentske organizacije dala veto na pasoše... I to zato jer se njih nije ništa pitalo i jer bi nas financirala “zapadna propaganda”. Interveniralo se na sve strane i u 14 sati su pristali da putujemo. Dakle: 7. X. Tauern expressom. U Ostendeu smo sutradan oko 9 sati, a u Doveru oko 14 sati, te u Londonu oko 16 sati. Ići ćemo i u Stratford. Put plaća Akademija, a spavat ćemo i jesti u domu neke bolnice. Sutra je razgovor s **Gavellom** o našem putu.

6. rujna

S našim putem ima dosta komplikacija. Nema smisla da vam o tome pišem. Uglavnom, ide se, ali u nedjelju, a možda i ponedjeljak. Naravno, toliko se kasnije vraćamo natrag. Studentski dom bolnice gdje ćemo stanovati zove se St. Mary Wilson, a u centru je i nije daleko od Hyde Parka. U Engleskoj kazališne sezone traju cijelu godinu, tako da ćemo gledati predstave. Navodno, sada će u Londonu biti Brechtov teatar.

Na Akademiji se radi malo, zbog nekih preuređenja.

5. listopada

... čekala sam da danas obavim razgovor s **Budakom**¹⁰⁴ na koji me pozvao, no nije bilo ništa od toga, jer nije imao vremena.

Dakle, dobila sam veliku ulogu u njegovoj drami *Svjetionik*. Režira **Kosta Spaić**, ima svega pet lica, a igraju **Šubić**, **Žagar**¹⁰⁵, **Miše Martinović** (iz DDK-a), **Vanja Drach** i ja. Probe su svaki dan u 10 sati. To će se teško dati igrati. Mislim da imam peh s tom ulogom, no vidjet ćemo još. Pretpostavljam da me Budak zove na razgovor kao autor.

Digla sam danas honorar za septembar.

Tonko se javio iz Bileće, kaže da je ošišan...

Imam pokusno snimanje na televiziji...

¹⁰² Kostimografinja

¹⁰³ Marija Crnobori, glumica

¹⁰⁴ Pero Budak, pisac

¹⁰⁵ Vjera Žagar Nardelli, glumica

11. listopada

Trebala sam danas polagati diplomski iz Psihologije. Ali, krivnjom Dese, nije došao Supek.

13. listopada

Položila sam Psihologiju s vrlo dobrim. Tako sam se riješila i toga i to na vrijeme. Za petnaestak dana htjela bih se riješiti zadnjeg ispita iz Povijesti kazališta. Ne moram, ali bih htjela. Pokušat ću.

Od 10. o. m. hranim se privatno gdje i **Drach, Fici, Krča, Zidarić** i drugi. Jeftino je i dobro. Mjesečno 3.500 din, dakle, manje od 120 na dan.

Navodno ću ovih dana dobiti ulogu na Radiju za 5.000 din. To je Pero aranžirao.

Iz Londona stalno pišu ljubavna pisma i apeliraju na **Gavellu** neka nas opet pošalje. On nema ništa protiv, pa možda i upali. Dobili smo zajedničku fotografiju s **Richardsonom**¹⁰⁶.

Probe imam svaki dan. Bolje da i ne mislim na to. AKU će početi tek negdje 25. o. m. Da nemam tu gnjavažu u ZDK-u, mogla bih cijeli mjesec biti doma.

22. listopada

Sa mnom je sve po starom; probe u teatru, a na AKU ništa. O *Svjetioniku* bolje da ne pišem i ne mislim o tome. Pomoći mi nema.

Teta Vera se vratila sinoć iz vinograda puna paketa, pa sad uživamo u grožđu, moštu i drugim stvarima...

2. studenoga

Probe *Svjetionika* polako napreduju. Još smo za stolom. **Budak** je neke sitnice izmijenio... Akademija počinje radom u ponedjeljak. Danas je S. L. digla galamu jer nije dobila ulogu koju je očekivala. Radi se o *Elektri u crnom*¹⁰⁷ Dobila sam je ja, Kosta će raditi. Meni baš i nije stalo, jer ću imati i kod Staroga ulogu, pa posla imam sasvim dosta. Zovu me da dodem u Studentsko kazalište igrati neku jednočinku Tennesseeja Williamsa, samo dva lica i mogu izabrati partnera. Stvar je krasna i to me mami. Vidjet ću.

10. studenoga

Navodno bi 29. o. m. trebao izići *Svjetionik*. Vidjela sam nacрте kostima. Moji su dosta zgodni, bar onako na nacrtu.

25. studenoga

Na AKU ne igram više u *Elektri*, a dobila sam u

Moliereovom *Don Juanu* donu Elviru.

Bila sam jučer na premijeri *Ribarških svada*. Svakako je to jedna od slabijih Stupičinih predstava. Najbolji je **Kutijaro**, onda **Petričić** i **Mira**, pa **Madunić**¹⁰⁸ (Slip), a

Neva Rošić, Vještica u *Machbethu*, 1957.

ostali su loši. Inscenacija je kao i uvijek - interesantna. *Svjetionik* napreduje. Kosta je zadovoljan, kostimi se šivaju, premijera se približava.

28. studenoga

Svjetionik ide dosta dobro. Kolege koji su slučajno gledali probu, vele da je dobro.

17. prosinca

Krepana sam od ove četiri predstave *Svjetionika* za redom, a ovaj tjedan me opet to isto čeka (četvrtak,

¹⁰⁶ Ralph Richardson, engleski glumac

¹⁰⁷ Eugene O'Neill

¹⁰⁸ Zlatko Madunić, glumac

petak, subota, nedjelja). Predstave su stalno rasprodane, traži se karta više i puno plješću. Nerazumljivo! Jeste li čitali kritiku u "Vjesniku"? Navodno će ovaj tjedan izići još i u "Narodnom listu" i "Studentskom listu".

Ivanišević me gnjavi, ali je jako zadovoljan. Izgleda da ćemo brzo izaći, prije *Kuće Narančić*. S *Gavellom*, izgleda, neću ni raditi, jer mi je liječnik propisao mjesec dana odmora. Otići ću na Hvar.

30. prosinca

... ja čak nisam ni primijetila da je Božić. Radila sam kao svaki drugi dan (tri probe) i jedino me vaš paket na to podsjetio. Tako sam tek sada, kad sam metnula datum na pismo, konstatala da je sutra Stara godina. Leti mi vrijeme. Božić nisam ni slavila, a sumnjam da ću i Novu. Dobro će mi doći ta dva dana da se malo odmorim. U srijedu imam redovite probe u ZDK-u i snimanje na Radiostanici.

*Antiantigona*¹⁰⁹ dobro napreduje, ali ne znači da nećemo propasti. Sve smo izaranžirali i sad se natežemo s autorom - režiserom za neka poboljšanja. Koprcamo se kako znamo. Imat ću zgodne haljine, nekakav moderni šešir, kupili su mi nove bijele sandale i žute salonke. Frizura: konjski rep. Malo šašavo, ali zabavno.

Svjetonik za sada neće ići. Barem ću se toga riješiti na neko vrijeme. Predstava se komentira dosta oprečno, kao i do sada. Neki dan su bili *Strozzijevi* na predstavi, a *Mira Stupica* zna za sve kritike i kaže da mora svakako doći da to vidi.

U Zagrebu snijeg i dosta hladno. Svi se nekud spremaju, a ja se osjećam glupo i tupo. Nudili su mi neku čvrgu za Novu godinu u Bihaću. Sve plaćeno i 10.000 din čistog, na ruke. Odbila sam jer sam preumorna...

1957. godina

5. siječnja

Premijera *Kuće Narančića* odgođena je, pa je tako pomaknuta i naša premijera. Bit će svakako početkom idućeg mjeseca, vjerojatno oko 10. II. Javit ću kad budem točno znala da se mama može spremirati...

13. siječnja

Gnjavimo se s *Antiantigonom* i pomalo hysteriziramo. Gledala sam *Kavkaski krug kredom*. Divno!

28. veljače

Prošli su sretno ispiti iz Glume. Dobila sam odličan. Bilo je dobro, iznad svakog očekivanja. Navodno je to bila najbolja predstava što se ikad davala na Akademiji. Ja sam imala strašnu tremu, ali mi to nitko nije vjerovao, jer sam djelovala jako sigurno. Bio je na ispitu i kritičar *Madarević*¹¹⁰ i rekao mi je da mu se neusporedivo više sviđam nego u *Svjetoniku*.

Inače, na AKU su komplikacije s mojim upisom, strane pro i contra, likovanje zlobnika itd... ali ja suvereno prelazim preko toga. Što mi na koncu mogu? Najviše me mogu natjerati da napišem dvije, tri molbe. Vi se ne brinite, sve će biti u redu.

11. ožujka

U nedjelju su dvije predstave, i to popodne *Ljubav u koroti*, a navečer *Svjetonik*. Ja ću rezervirati za jednu i drugu, a vi odmah javite što barba Zlatko namjerava. (Ja mu preporučujem nedjelju popodne).

Nisam znala da je *Magašicka*¹¹¹ gledala ispite na AKU. Mislim da vam nisam pisala da je na ispitima III. i IV. godine bio i *Tomašić* sa Rijeke. Koliko znam, nije se za nikoga zainteresirao, treća godina mu se nije dopala, a naša da! Mene je obasipao komplimentima i dodao da zna da je to, doduše, uzaludno, i da nema smisla da sa mnom razgovara o angažmanu. Svi intendanti, koji su prisustvovali našim ispitima, raspitivali su se okolo o meni, ali sa mnom niti jedan nije razgovarao.

Premijera *Božičeve*¹¹² drame je jako dobro uspjela. Mišljenje je većine da je to uz *Svoga tela gospodar* najbolja drama. *Kosta* je to vrlo fino režirao, a glumački je predstava vrlo solidna. Ističu se po mom mišljenju tata *Beck* i *Šovagović*, koji je bio upravo odličan. Postao je malo otkriće za publiku. On će se vjerojatno najbolje i najbrže probiti od svih naših dečki.

Sa AKU će sve biti u redu. Potpise sam dobila, moram ovih dana polagati kod *Batušića* i *Klaića*, pa ću se onda valjda normalno upisati, ako ne iskrsnu neke nove štorije. Ovaj semestar izgleda da ću izbjeći rad na *Orestiji* sa Starim. Valjda ćemo i *Orestiju* igrati do kraja.

¹⁰⁹ Drago Ivanišević: *Ljubav u koroti* ili *Antiantigona*

¹¹⁰ Vlado Madarević, kazališni kritičar

¹¹¹ Anica Magašić, političarka

¹¹² Ljuljčka u tužnoj vrbi

Neva Rošić

Dobila sam neki veći posao na Radiostanici, a računaju na mene i u jednom televizijskom projektu. Trebala bih igrati u nekoj Pirandellovoj noveli jednu mladu djevojku.

Tonko ima za par dana ispite, a onda odlazi iz Bileće. Kamo - još se ne zna. Svakako ni iz Dubrovnika ni iz Zagreba nisu postigli da ga prebace. *Hamleta* je prebolio, budući da se Stari nije složio da on to, zbog mladosti i neiskustva, igra, a sad će mu otpasti i druge predstave ovogodišnjih Ljetnih igara. Tonko je očito razočaran, budući da je sve ostalo samo na obećanjima.

Ovih se dana odlučuje koje će dvije domaće drame ići na festival u Novi Sad.

15. ožujka

Izgleda da će se sezona u ZDK-u produžiti do 15. VII. radi *Gymnastrade*. Prokletstvo!... Tonku je **Šošić**¹¹³ pisao u ime **Matetića**¹¹⁴ da dođe u HNK. Nude mu da igra *Hamleta*, da radi u režijama **Stupice** (oni ostaju u Zagrebu) i 15.000 umjetničkog doplatka. Tonko mu je odgovorio da će odlučiti kad izađe i da to ovisi i o meni. Za stan bi... veli ... odmah sredili. Vidjet ćemo!

29. ožujka

...Zatezala sam ovaj tjedan s pisanjem, jer sam vam htjela javiti kako je definitivno uređeno s mojim upisom, ali se sjednica još nije održala. Trebala je biti jučer,

no kako je **Gavella** otputovao, a **Marinković** je bolestan... opet je odgođena. Vjerojatno ću se riješiti tako da ću dalje upisati Glumu i ove godine diplomirati Glumu, a dogodine ću upisati teoretske predmete. Sve skupa došlo je opet nekako na isto. Što im samo treba sva ta zbrka!? Toliko se zavisti i jala stvorilo oko mene nakon svih uspjeha (relativnih) u teatru.

Pitate me što radim? Radim puno. Imam svaki dan probe *Macbetha*, a na AKU radim *Klitemnestru*. Otvorila se Kinoteka, pa gledam **Chaplinove** filmove i učim sa **Zizijem**¹¹⁵ Književnost.

Tonko mi je neki dan poslao kritiku iz sarajevskog "Oslobođenja", koju vam prilazem. Nije loša, ne?! Interesantno je i ono što piše onaj Slovenac. Vjerujem da će svugdje imati više razumijevanja za našu predstavu nego u Zagrebu.

Napravljen je prijedlog za podjelu onih umjetničkih dodataka o kojima se toliko govorilo. Zapravo - porazno. Iz ZDK-a će taj dodatak dobiti samo **Beck**, **Kvrgić** i **Krča** (i režiseri **Škiljan**, **Spaić** i **Radojević**), a svi ostali samo plaću po uredbi. Znači da su **Nela**¹¹⁶, **Lasta**, **Žagarica** obični glumci, a ne umjetnici. Sada je velika puntarija oko toga i vidjet ćemo kako će svršiti. **Tonko** mi nije ništa pisao o ponudi velikog teatra, pa ne znam točno što namjerava.

2. travnja

Na AKU je uređeno za Glumu i Dikciju pa ću ići dalje, a teoretske predmete ću upisati ponovno. To je najpametnije rješenje. Naši su se vratili iz Beograda. Izgleda da nisu baš briljantno prošli, premda su službene kritike dosta pohvalne. A smiješna je zamjerka beogradskih glumaca da naši govore previše lijepo i čisto, tako da se sve razumije. U realističkom se govoru... vele... "ne mora da razume svako slovo". Inače, naši pričaju da u Beogradu vlada takav kult glumca i takva im se reklama pravi da je to nama smiješno.

14. travnja

Jučer su došli Poljaci na gostovanje, a sinoć je bilo u ZDK-u primanje za njih. Prisutni glumci iz HNK i našeg

¹¹³ Davor Šošić, redatelj i kazališni kritičar

¹¹⁴ Zlatko Matetić, tadašnji direktor Drame HNK

¹¹⁵ Zvonimir Jurić, glumac

¹¹⁶ Nela Eržišnik, glumica

teatra i face à la **Paravić, Berus**¹¹⁷ i drugi. Atmosfera jako zgodna i intimna. Puno se razgovaralo, smijalo i plesalo. Nimalo službeno. Ja sam se naplesala da me noge bole. Najviše sam plesala s **Miljenkom**¹¹⁸ i jasno da su me svi pitali kako to da sam s njim tako dobra. **Miljenko** je odgovarao da mu je tata preporučio da me čuva i da se on toga drži.

Razgovarajući u društvu, **Matetić** me pitao kada ću u njihov teatar, (u angažman, jasno), a ja sam mu odgovorila da do sada nisam primijetila da ih interesiram. Samo se nasmijao. Očito je provocirao moju reakciju.

Perković mi je naveliko hofirao i čestitao za *Ljubav u koroti*. Pitao me zašto ga nisam obavijestila o svojim ispitima iz Glume, jer da bi došao zbog mene.

9. svibnja

Ovaj tjedan imam ravno sedam predstava. *Logor* je otpao jer se razbolio Duka Tadić, pa su me tako zapali pet *Svjetionika* i dvije *Korote*. Prošli tjedan sam imala četiri predstave, pa mi je igranja malo dosta. Naši su ovih dana bili na gostovanju u Ljubljani, a danas su otputovali na festival u Novi Sad.

Jeste li čitali da su **Nela Eržišnik** i **Pero Kvrgić** dobili Nagrade grada Zagreba u iznosu od 150.000 din. **Tonko** piše i pozdravlja vas.

21. svibnja

Nisam vam ništa pisala da smo morali na AKU obnoviti *Ifigeniju* za nekakav Majski festival studenata. Bila sam u strašnoj panici jer smo imali samo tri probe, i to u sobi i bez **Koste**, koji je u Splitu. Izaći pred publiku, koja je mnogo očekivala, nije bilo ni najmanje lako. Publika nas je dobro primila, a i štampa. (Jeste li čitali "Vjesnik"?) Ja sam bila više nego nezadovoljna. Bilo je loše, jako loše i to me strašno ždere, ali u ovim okolnostima nije ni moglo biti bolje. Samo to, nije naravno isprika. Bila bih se kapricirala da ta predstava ne ide da nije takva situacija sa mnom na AKU. Ovako bi to iskoristili na sve moguće načine (sabotaža, hirovi mlade primadone i sl.)

Pred tri dana dala sam svoj prvi intervju za "Studentski list", a u povodu izvedbe *Ifigenije*. Bit će sigurno glup, jer se zbog festivala studenata morala izvlačiti nekakva idejnost i sl. Nije važno. Za deset godina ću se tome smijati, ali sada me uzbuđuje.

Probe *Macbetha* su opet neredovite, teatar je stalno

na gostovanjima. Premijera će vjerojatno ipak biti ove sezone, premda **Gavella** počinje ovaj tjedan s aranžiranjem.

Jučer sam gledala ruski teatar lutaka¹¹⁹. Izvanredni su, prava senzacija, vjerojatno najbolji teatar na svijetu.

Naši su u Novom Sadu odlično prošli. Očekuje se da će nagrade dobiti **Viktor Beck** i **Marija Kohn**, a eventualno i cijeli kolektiv *Svoga tela*... Bio bi to krasan uspjeh.

Za **Tonka** su navodno uredili da igra na Dubrovačkim ljetnim igrama *Cida* i *Ifigeniju*.

Šlafrok mi krasno stoji i jako mi se sviđa. Ponosno hodam u njemu po kući.

1. lipnja

Imam stalno probe *Macbetha* i to na pozornici. Stari nas tako muštra da smo nakon proba potpuno prebite. U Zagrebu bedasto, kišovito vrijeme.

Odlučeno je na AKU da ne radimo cijeloga *Agamemnona*, nego samo neke scene. Ne bismo inače stigli.

10. lipnja

U subotu sam gledala *Titusa Andronicusa*. U zadnji čas sam uspjela doći do karte i to fine, u orkestru. Predstava je velika, ali nad glumom dominira izvanredna režija i inscenacija. Naravno da se proslavljenom paru **Olivier - Leigh** mnogo pljeskalo i tražilo autograme. Inače, trupa je puna mladih, zgodnih i dobrih glumaca.

Nadam se da će ispiti na AKU biti ranije, u svakom slučaju ne prije konca mjeseca. **Dino** je obolio (kaverna na jednoj strani), pa nas je opet preuzeo **Kosta**.

8. kolovoza, Dubrovnik

Gledala sam *Ifigeniju*, *Cida* i *Jovadina*. **Tonko** je u punoj formi i zatravljuje publiku. Sutra ujutro idemo **Ficko, Ergović, Tonko** i ja u Zaton i vraćamo se preko sutra. Mali izlet, nadam se, ugodan...

15. kolovoza

Jutros oštra proba *Ane*¹²⁰, a večeras u osam druga. Tako cijeli tjedan, pa čak i nedjeljom. Premijera je fik-sirana za 14. IX. Nastala je promjena u podjeli: ja igram

¹¹⁷ Anka Berus, političarka

¹¹⁸ Paravić

¹¹⁹ Teatar Jurja Obrascova

¹²⁰ Goodrich-Hacket: Dnevnik Ane Frank

Margot, Aninu sestru, a **Semka** igra Mip. Sada ću biti na pozornici od početka do kraja.

23. kolovoza

Mi "frankovci" probamo naveliko svaki dan od 10 do 14 i od 20 do 23 sata. Svi pušu i nikome se baš ne da, ali što se može! Inače je u Zagrebu sve pusto, ljudi se tek polako vraćaju s odmora. U teatru nikoga, osim nas i vatrogasaca. Jedina teatarska senzacija je da je **Boris Buzančić** dobio kćer, a da se **Vanja Drach** oženio. **Dino Radojević** je još u sanatoriju, nije mu dobro i izgleda da neće do proljeća.

2. rujna

Premijera će biti kako je predviđeno 14. o. m. **Kosta** hoće svakako od mene napraviti Tizianovu ljepoticu, bljedunjavu i crvenokosu, pa će me voditi kod frizera da mi se napravi crveni preljev (nije bojanje) koji se sa dva tri pranja potpuno ispere. Naravno, na trošak teatra. Neće periku nego moju kosu. Što da radim? I kostimograf je za to.

6. rujna

Za tjedan dana je premijera pa je prava ludnica. K tome je **Semka** dobila gripu i leži, a njezine scene se preskaču. Dobila sam za ovih 15 dana proba 5.000 din kao honorara, a možda će nam nešto urediti i za akontaciju plaće, pa mi valjda nećete morati slati.

9. rujna (Hedvigino pismo¹²¹)

Nevica dobro izgleda, nešto izmučena, no ne kao inače. Probe dvije do tri dnevno, a sa svime skupa nije zadovoljna. **Tonko** možda ipak dolazi iz vojske ovih dana. Silne su intervencije. Vidjet će se.

30. rujna

Pred tri dana imali smo sastanak u ZDK-u na kojem su nam saopćeni prijedlozi za umjetničke doplatke. **Tonko** je predložen za 12.000 din, a ja za 5.000 din. Komentiralo se na tom sastanku, pa je predloženo čak da se meni povisi. Međutim, Gradski neće odobriti povećan ukupni iznos. I tako će nam sigurno nešto skinuti.

3. listopada

Rekao mi je **Bobi Marotti** da ću dobiti 6.000 din umjetničkog doplatka. Nije loše, ne!

Ana Frank je uvijek rasprodana.

Vašar snova, V. Bek, N. Rošić, D. Krča

15. listopada

Tonko se prekjucher vratio. Uspjele su sve intervencije.

U petak je odgođena *Ana Frank* da bi se mogle održati dvije generalke *Macbetha*, pa smo tako bili u kazalištu non-stop. Od 9 do 23 sata. Dvije generalke takve predstave koja traje skoro četiri sata, k tome još fotografiranje, dovoljno je da se čovjek još tri dana osjeća umoran. Čitali ste sigurno kritiku u "Večernjem" koja je više nego negativna. Bez obzira na činjenicu da ta predstava i nije tako dobra, ton kojim je kritika napisana bezobrazan je i uvredljiv. Sad kad su se neki usudili lupnuti po Starome, sad se svi junače i misle steći slavu ponižavajući ga. No, pustimo to. Predstava stvarno nije uspjela. Zašto? To se pitaju svi u teatru. Na premijeri je publika na koncu jedva dva puta zapljeskala i očito ostala hladna. Krivnja publike? Možda. Na reprizi je prijem bio znatno topliji. Kako će biti dalje... vidjet ćemo. Vještice (**Vesna**¹²², **Semka**¹²³ i ja) su prava siročad te predstave. Imamo kostime koji puštaju zelenu farbu, teško se u njima krećemo, lijepe nam kaširane brade i namažu lice svakojakim bojama. Sve u svemu, abšminkanje traje sat vremena. Od takve maske sve tri smo dobile lišajeve i prišteve po licu, pa jedva čekamo da nam se koža oporavi do subote. Ostat

¹²¹ Nevina majka

¹²² Vesna Starčević, glumica

¹²³ Semka Sokolović (Bertok), glumica

će zapamćena i anegdota s jutarnje generalke. Dakle, mi sve tri na svome mjestu, našminkane kao u pravom starinskom teatru, muzika trešti, na nama posebno svjetlo, mi proričemo Macbethu i Banqueu, sve to prolazi kako je dogovoreno... A u prvoj tišini glas **Gavelle**: "Kaj su copre gore?" Dakle, nije nas ni primijetio...

Pred dva dana donio je "Vjesnik" obavijest o novim komadima koji se rade u ZDK-u. **Mati Gorkoga** radi se za 40-godišnjicu sovjetske revolucije ubrzano s dvije probe dnevno. **Tonko** je dobro upregnut. Ja sam dobila Ninu u *Vašaru snova*. I to će se uskoro početi raditi. Ne veselim se previše toj ulozi jer je previše slična Mariji iz *Ljubavi u koroti*, pa će me ta sličnost sputavati. Tonko jasno kaže da sam pesimist kao i obično na početku, a da onda sve dobro ispadne. Ja se zbilja bojim manira. U svakom slučaju, domaćoj sam drami već dosad dala pun doprinos. Ne čini li vam se?

Blizu smo da nademo sobu. Ukoliko bude sve štimalo. Tonko je da se uselimo odmah, a ja bih pričekala dok se vjenčamo. Naravno, to bi trebalo biti skoro, za mjesec dana. Ako, međutim, od sobe ne bude ništa, mislimo da nema smisla žuriti, a živjeti u ovakvim prilikama. Ali, vjenčane darove sa veseljem primamo!

Puno mi pozdravite nonu i sve ostale.

21. listopada

Pitate me što je s AKU? Upisala sam se i pohađam teoretska predavanja. Zezam ih sada na taj način da AKU piše ZDK-u i obratno pismene ispričnice ako nečemu ne mogu prisustvovati. Kad sam imala generalku *Macbetha*, morala sam otići s **Klaićevog** sata. Deset minuta nakon što je počeo, zatražila sam od Klaića da potpiše da me pušta sa sata. Ja sam na sat došla točno i odsjedila svojih deset minuta. Ako oni nisu prema meni ljudi nego birokrati, a što je meni činiti, nego da na isti način uzvratim! Jasno da mi se to baš ne sviđa, jer se cijela AKU, tj. svi studenti slatko smiju toj situaciji, ali ja se držim strogo službeno i ponašam se po propisima. Živjeli propisi, pogotovo ako su glupi!

Tonko sad puno radi, jer **Mati** mora brzo izići, a ne ide baš najbolje. Tonko nije zadovoljan svojom ulogom i ne snalazi se dobro: "skladnome gosparu" teško je igrati neskladnog radnika.

Matkovića još nismo počeli raditi, ali mislim da ćemo uskoro. Navodno, **Matković** nije oduševljen time da ja igram Ninu (tako su mi bar kolegice rekly), a ja sam pokušala razgovarati sa **Škiljanom** da me oslobodi te uloge, jer je za mene preteška, ali mi je rekao "neka ne afektiram", pa će tako valjda ostati ista podjela. Eto,

zlo ako hoćeš rolu, zlo ako nećeš. Jasno, tko će mi povjerovati da mi se ne da igrati glavnu ulogu!? I to još lijepu i mladu djevojku. Zavidali su mi i na *Svjetioniku*, a koliko sam se namučila, znam samo ja. Nije da mi se ne da igrati Ninu, nego me strah, baš strah. U takvoj ekipi biti dostojan partner, teško je - vjerovali ili ne.

Tonko još nije kupio nikakvo odijelo, jer ni on ne dobiva plaću, kao ni ja...

Primila sam paket. Same divne stvari...

11. studenoga

Po ovom novom zakonu, skačem odmah u XII. grupu, pa ću tako umjesto 10.400 din, imati 12.800 din osnovne plaće, što s dodatkom iznosi 20.800 din.

Uređeno je, napokon, to s Tonkom na AKU da bude Klaićev asistent i to će mu za osam sati tjedno donositi 7.000 din. Dakle, novčane nam perspektive nisu loše.

U petak su mi počele probe **Matkovića**. U svakom slučaju ću se naznojiti s time. *Ana Frank* ide još uvijek kao luda i naveliko se traži karta više. Čudno, ali *Macbeth*, koji je više-manje propao, stalno je rasprodan. Prošla je premijera **Mati**. Predstava nije ni loše, a ni naročito toplo primljena. Publika ne voli tekst, a s tim (naravno, neopravdano) ni glumce. Tonko je solidno obavio svoj zadatak, a to je za taj tip predstave dovoljno. Naravno da mu to nije donijelo punu satisfakciju, ali bit će još lijepih uloga.

17. studenoga

Pitate kako idu probe? Tako, tako... Za sada još ispravljamo tekst i pravimo štrihove. Mislim da ćemo se namučiti oko toga. Za sada je određena premijera za 30. XII.

Gaćice su jako lijepe, samo šteta što dopiru do brade. Pidžama je zgodna, samo prilično velika. Oprat ću je najprije, pa će se valjda skratiti.

19. studenoga

Probe *Vašara* sporo napreduju. Još uvijek se mučimo sa štrihovima i neodlučni smo u kojem stilu to igrati - da li u strogo naturalističkom (nešto kao Ibsenova *Divlja patka*) ili simbolistički. Pitanje jest što više odgovara ovom tekstu, odnosno u kakvoj bi formi taj tekst publika bolje primila. **Matković** je momentalno u Parizu i ne znamo njegovo mišljenje... Svi mi, naravno, želimo uspjeh njemu, predstavi i sebi, a kako ćemo do toga - vidjet će se. Premijera će se dogoditi za konac januara.

4. prosinca

Žao mi je da su se ženske izbrbljale o mom dolasku na Rijeku. Htjela sam vas iznenaditi. Kako sada stvari stoje, kazalište dolazi na gostovanje 18. o. m., a vraća se u Zagreb 24. oko 21 sat. Možda ostanu i dulje. Brzobjavit ću vam kad dolazim da me dočekate, jer ću imati pakete.

Ne znam kad će se nastaviti probe *Vašara*, tj. kad ću morati putovati natrag, ali svakako računam da ćemo Badnjak provesti zajedno.

O probama *Vašara* nemam što reći. Jako se polako mičemo s mjesta. Jedino što se do danas dobro učinilo jesu veliki i jako logični strihovi, pa će tako predstava dobiti na dinamici. Tonko je danas imao generalku *Lukrecije*. Predstava se, na zahtjev publike, obnovila...

Crne hlače ću dati sutra šivati našem kazališnom krojaču. Vele da dobro šiva hlače...

1958. godina

9. siječnja

Probe *Vašara* još ne idu dobro. Gombamo se mi i autor. Pronalaze se praznine u tekstu, manjkavosti, mijenja se tekst, aranžman i svatko se koprca kako zna i umije. Premijera se odgađa (ne znamo koliko), ali neće biti 18. o. m. Mislim da će do kraja mjeseca ipak biti. Inače, spram drugih, meni ne ide loše, ali sve skupa nije dobro, nema atmosfere.

11. siječnja

Nažalost, ne možemo vam ništa javiti o datumu vjenčanja, jer se moja premijera pomakla za sedam dana, tj. na 25. o. m. Sada moramo čekati neku novu premijeru iza 1. veljače. A kako su, po starom običaju, premijere petkom ili subotom, to bi nam odgovaralo da upadnemo u takav jedan ciklus, jer bismo lakše dobili još dva-tri dana slobodna za tu "svečanost".

15. siječnja

Probe *Vašara* idu loše i nikako da se izvučemo iz krize.

12. veljače

Vratili smo se sretni i sada već četiri dana u statusu supružnika, a u podstanarskoj sobi provodimo medeni mjesec. Tonko, međutim, kaže da nismo sami nego da je soba puna miševa. Ne smetaju nam...

28. veljače

Dugo vam nisam pisala, pa se može učiniti da ste

izgubili kćer. Veoma sam zauzeta učenjem, do 5. III. moram položiti dva ispita, pa zato nemilice bubam. A ovog tjedna imam još i sedam predstava.

"Književna panorama" je obilovala tekstovima autora koji nisu bili ili priznati ili poznati (**Matoš, Polić-Kamov, Galović**), te onih koji su bili previše popularni, a da to nisu zavrijedili (**Pecija Petrović**). Dobro je prošlo. Predavač **Marijan Matković**, a publika, čak i **Gavella**, bili su zadovoljni.

Darko Suvin, njegova djevojka, **Tonko** i ja otišli smo nakon priredbe na večericu u Gradski podrum. Lignje, žablji kraci, ruska salata i vino. Tri porcije za četiri osobe! Zar se to može? Da... jer "oni su već večerali", a "mi nećemo zbog linije". Tako smo bratski dijelili. Tonko je ostao pri lignjama, ja pri žabama, a Suvinovi pri salati. Sve smo zalili litrom dalmatinskog crnjaka te garnirali vicevima i anegdotama. Umjesto kolača prof. Suvin servirao nam je raspravu o "utjecaju hipofize i talamusa na razvoj suvremenog socijalističkog glumca". Nazdravlje!

Jučer je između 16.30 i 19 sati bio buran sastanak u ZDK-u. Na dnevnom redu: produžavanje ugovora. Zbog financijske situacije (smanjena dotacija), trebat će dati otkaze nekim manje važnim članovima ansambla. Direktnih čistki neće biti, jer Upravni odbor poncijepilatorski pere ruke od odluka i "daje mogućnost cijelom kolektivu da izrazi svoje mišljenje", odnosno da označi ljude kojima treba dati otkaz. A to će se postići nekom vrstom glasovanja. Svi članovi-umjetnici dobivaju popis umjetničkog osoblja i tajno precrtavajući pojedine ljude, "zapravo sude o najzdravijem dijelu ansambla". Biraju one koje bi, recimo, odabrali u neke svoje privatne ansamble kad bi oni bili direktori. Oni koji ne žele glasovati, mijenjaju dobiveni glasački predložak čistim papirom, a oni koji smatraju da je sadašnje stanje zadovoljavajuće, ne precrtavaju nikoga. Sve se to provodi u tajnosti i danas smo svi trebali predati svoje papire.

Interesantne su bile reakcije ljudi. Oni za koje svi znamo da "više", pokušavali su dokazati kako cijeli postupak nema smisla, kako smo svi u ZDK-u "jedna familija", kako se u našem kolektivu ne bi smjelo uopće na takav način misliti i govoriti. "Srednjaci" su bili šutljivi, a najgrlatiji su bili članovi Upravnog odbora, odnosno ljudi koji su, kako ističu ne bez ponosa, riskirali svoju egzistenciju kad su se odcijepili od HNK-a 1953. godine. Dakle, sastanak ispunjen slavenskom širinom, obzirima, podmuklostima, iskricama iskrenosti i naravno "historijski" značajan. Još sam zaboravila napomenuti da su drugi teatri u Zagrebu dali svim

članovima otkaze, te da će ponovo sklapati ugovore s dijelom članstva, a neki će izvisiti. "Kod nas u ZDK-u toga neće biti, nego ćemo mi lijepo, drugarski, po prijateljstvu i pravdi reći tko ne treba više biti u našim redovima" bila je glavna misao Upravnog odbora na jučerašnjem sastanku. Jutros smo predali liste sa svojim tajnim sugestijama, dobili plaće i... svi do jednoga dobili otkaze. (*A propos*: otkazi su bili pripremljeni još 26. o. m.).

Dobila sam novu ulogu u komadu *Zatvorene sobe* suvremenog engleskog autora Grahama Greena (scenarist filma *Treći čovjek*). Režira **Gavella**, a igraju **Vika Podgorska** k. g., **Beck**, **Eržišnik**, **Žagar**, **Krča**, **Sremec**¹²⁴ i ja. Probe nisu počele, čekamo da se dogotovi prijevod.

10. ožujka

Meni u srijedu počinju probe u novom komadu G. Greena *Zatvorene sobe* (u originalu *Living room*). Vjerojatno će premijera biti tek koncem maja. Komad nisam čitala, jer je **Juriša**¹²⁵ završio prijevod tek pred par dana. Izgleda da moja uloga nije mala, ali ni glavna. Bit će, valjda, nešto kao Nina u Matkoviću. Po pričanju, atmosfera je u komadu ibsenovska, a događa se u Engleskoj u sadašnje vrijeme. Lica su: jedan stari pastor u kolicima (**Beck**), njegove sestre usidjelice (**Podgorska** i **Eržišnik**), mladi pastor koji ljetuje u njihovoj kući, filozof (**Krča**), njegova žena (**Žagar**) i nećakinja staroga pastora, maturanica, zaljubljena u mladog pastora, počini samoubojstvo (ja). Eto, to je sve što znam. Mentalno se drugo ništa ne uvježbava.

Sutra ujutro imamo sastanak u ZDK-u. Tema: reorganizacija kazališta. Ponovno se razmatra onaj **Škiljanov** prijedlog. Dotle se ugovori ne potpisuju i ništa se ne zna.

Premijera *Ponedjeljka*¹²⁶ jako je dobro prošla. Ima puno finih uloga, a **Tonko** je u maloj ulozi pozeo velik uspjeh i mnogi su "otkrili" njegove mogućnosti. Mislim da mu sada nije krivo što je to igrao.

Kako se ovdje priča dolazimo na Rijeku sa četiri predstave: *Mačka*, *Lukrecija*, *Vašar* i *Ana Frank*.

Naše se kućanstvo nekako održava, a to je već mnogo!

14. ožujka

Definitivno je dogovoreno gostovanje na Rijeci i to: 29. III. za *Lukreciju* (ja statiram u prvom činu), 30. III. *Ana Frank* popodne i *Mačka* navečer, a 31. III. popodne *Ana Frank*, a navečer *Vašar*.

Počele su mi probe *Zatvorenih soba*. Stari je mijenjao podjelu, pa sada igra **Oremovička** umjesto **Žagarice**, a **Nada Subotić** umjesto **Podgorske**. Donijet ću komad da tata pročita. Onda ćemo diskutirati i, vjerojatno, složiti se da je bilo dosta "hoda po mukama" i da mi je sav dosadašnji trud ovakvom ulogom nagrađen!

24. ožujka

Početkom travnja **Tonko** odlazi u Šibenik na tjedan dana radi snimanja filma *Zemlja*. Mala uloga, 17 kadrova, a honorar 30.000 din. Nije tako loše.

Cijeli dan imam predstave, a danas s **Tonkom** *Panoramu*¹²⁷.

Probe *Zatvorenih soba* redovito se održavaju, ali mi se po svemu čini da ćemo taj komad dugo spremati. Sutra u ZDK dolazi **dr. Filipović**¹²⁸ da nam održi predavanje o psihološkim problemima likova toga komada.

Na Rijeku dolazim brzim u 13 i 15. Navečer imamo *Vašar*, a također i u nedjelju popodne. Navečer statiram u *Mački* umjesto *Sremčevke*.

5. travnja

Putovala sam sasvim dobro. **Tonko** me dočeka. Navečer sam, došavši u kazalište, ustanovila da je promijenjen repertoar, jer je **Beck** navukao upalu pluća. Tako su otpala i ona dva gostovanja u Samobor i Zelinu. Odlučeno je da **Perica Kvirgić** mijenja **Becka** na gostovanju u Splitu ovog mjeseca.

Tonko se sprema na gostovanje u Trst s *Antigonom*. Preuzeo je od **Kljakovića**¹²⁹ *Hemona*. To će **Tonku** biti prvi put u inozemstvo, pa makar i u Trst.

Kritike koje ste mi poslali, pročitala sam zainteresiranima. Mislim da nema sumnje da je ovo naše gostovanje pohvalno ocijenjeno.

Tonko još ništa ne zna kad će na snimanje. Znae već kako je to kod filma: sve je jedna velika improvizada.

Kažite, molim vas Verici da sam tražila olovke za oči, ali da ih još uvijek u cijelom Zagrebu nema!

11. travnja

U utorak putujem u Split s *Vašarom snova*.

Jučer smo **Tonko** i ja potpisali s Ljetnim igrama za

¹²⁴ Ljubica Sremec, glumica

¹²⁵ Ivo Juriša, prevoditelj

¹²⁶ A. Miller: Sjećanje na dva ponedjeljka

¹²⁷ Književna tribina

¹²⁸ Rudolf Filipović, profesor psihologije

¹²⁹ Vanča Kljaković, redatelj i pisac

ovo ljeto. Tonko za Oresta i Ljubmira u *Tireni*, a ja za *Tirenu*. Bilo je povuci-potegni radi honorara, plaćaju upravo bijedno, ali o svemu ćete potanko čuti od Tonka. *Tirenu* režira **Gavella**, početak će raditi još u Zagrebu tokom juna. Igra Festivalski ansambl, a u Dubrovniku moramo biti od 1. VII. do 28. VIII. uz dozvolu teatra. Dnevnice su Tonku 1.300 din, a meni 1.200 din. U *Tireni* imamo oboje iste honorare - 5.000 din po predstavi, a Tonko za Oresta 7.000 din. Idu četiri predstave *Tirene* i četiri *Ifigenije*. Izračunajte sami "veliku" dobit za mučan posao i velik napor ovoga ljeta. Pitanje je hoće li se to u bilo kojem vidu isplatiti.

Tonko se sprema za Trst. Danas je imao generalku i po općem mišljenju je najbolji Hemon do sada. (**Andrejević, Kljaković**). Sa sobom smiju nositi 12.000 lira. Mašta radi, kupit će sve i svašta. Vederemo!

23. travnja

Interesira vas sigurno kako je bilo u Splitu. Kod publike smo prošli kao i na Rijeci. *Vašar* se jako dopao i prošao je bolje od *Mačke*, iako je za *Mačku* bio veći interes. Splićani smatraju da je ovo do sada (prije su gostovale *Scapinove spletk*e i *Don Juan*) najuspjelije gostovanje ZDK-a u Splitu. Nažalost, splitski glumci bili su na gostovanju pa smo se sreli samo s nekima.

U teatru vlada prava groznica pred put u Trst. Dije se savjeti, prave planovi u velikim dozama. Svi će oni nakupovati čuda.

Moje probe *Living rooma* polako napreduju. Za sada sve to niti smrdi niti miriše. Premijera će se zavuci negdje u VI. mjesec.

8. svibnja

Svakodnevno imam probe *Zatvorenih soba* i po koju predstavu. **Tonko** nešto radi s *Tiren*om i na AKU.

U nedjelju... kako sam već javila... idemo u Novi Sad. U ponedjeljak će u 17 sati u Narodnom sveučilištu biti **Škiljanovo** predavanje o *Vašaru* uz ilustracije, a uvečer predstava. U utorak se vraćamo u Zagreb. Ja ću svakako nastojati da vidim Gavellinu *Dubrovačku trilogiju* JDP-a.¹³⁰ Vele da je izvrsna predstava i kandidat za nagradu, a isto tako i **Katalinička**¹³¹ kao gospođa Mare.

Zatvorene sobe smo izaranžirali do kraja i drugi će se tjedan valjda početi s razrađivanjem. **Gavelli** je izgleda stalo da predstavu izbaci još ove sezone. Izgleda da će i probe *Tirene* brzo početi. Bit će opet dosta posla...

Tonko se zadnjih dana nagnjavio s *Tiren*om. Trebalo je pregledati, usporediti prepisani tekst i akcentirati ne malu ulogu Račata za **Ljubišu Jovanovića**. I ja sam mu

zdušno pomagala. (Asistentov asistent!). Izgleda da će ga zapasti dužnost lektora u *Tireni*.

21. svibnja

Iz štampe vam je vjerojatno poznato da ulazim u obzir za nagradu.

27. svibnja

Tonkovo pismo

Na mukama ste vjerojatno kao i ja u očekivanju rezultata. Primili ste Nevin telegram, škrta sadržajem, tek osnova za puka nagađanja o čemu se zapravo radi i kakav joj to "svadbeni dar" šalje Sterijada. Učinilo nam se mogućim da je dobila nagradu za najbolju epizodnu ulogu, pa je ona otputovala, a ja je ispratio u takvim željama.

Govorilo se od prvog dana da je **Nevice** vrlo dobro prošla na festivalu, govorilo se i o nagradi. Moji kolege i kolegice su je zafrkavali, a i meni je pomalo, kroz šalu, bila moj "laureat". Ona sama nimalo nije pokazivala da u to vjeruje, sve je skupa držala vicem i na mene se ljutila što je zafrkavam. Ali, sinoć - telegram! Nju i g. **Becka** pozivaju "da dođu preuzeti nagradu do danas u 17 časova". Potpisano: Sterijino pozorje. Nije se snašla. Ni ja! Bio sam jedino u stanju (zbog predstave - jer se sve odvijalo paralelno) da joj pomognem da uhvati vezu s g. Beckom. Što se toga tiče, sve je prošlo u redu i otputovali su zajedno (i s gđom Beck). U 23.45 sinoć. Poslije svoje predstave, zatekao sam je još kod kuće. Bila je zbunjena i tužna, ne toliko uzbuđena, jer kao da za taj osjećaj nije bilo vremena. Valjda iz svijesti o nenadanoj slavi, a pomalo i iz straha pred obavezama koje su joj tako brzo nametnute, kao i iz osjećaja bojazni pred trenucima koji je danas čekaju (pompa primanja same nagrade i svečanog banketa) - skoro je plakala. Bilo joj je žao da je ne mogu pratiti...

Veoma sam ponosan na nju. Drago mi je da je kroz Ninu i ovo priznanje nagrađena za sav trud i rad na domaćim tekstovima te da sve nije bilo uzalud. Drago mi je i zbog Ljetnih igara. Za njih više ne postoji anonimna **N. Rošić** i "Tonkova žena" (kako su je, čini se, tretirali, a čega je ona bila svjesna), nego *Tirenu* igra priznata mlada sila. Drago mi je i zbog nje same i zato: Bravo Nevice!

Čekam je sutra popodne da joj tek tada smireno, pošteno i od srca čestitam, što sam jučer, priznajem, zbunjen vijesću i rastresen od svojih poslova, djelomično propustio.

¹³⁰ Jugoslovensko dramsko pozorište

¹³¹ Blaženka Katalinić, glumica